

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Diplomová práce

2013

Bc. Lenka Hlaváčová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bc. Lenka Hlaváčová

**Analýza pôsobenia UNRWA vo vybraných
krajinách Blízkeho východu**

Diplomová práca

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Lenka Hlaváčová**

Vedoucí práce: **Mgr. Lucie Gladišová**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

HLAVÁČOVÁ, Lenka. Analýza pôsobenia UNRWA vo vybraných krajinách Blízkeho východu. Praha, 2013. 106 s. Diplomová práca (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií. Katedra mezinárodných vzťahů. Vedúci diplomovej práce Mgr. Lucie Gladišová

Abstrakt

Hlavným cieľom tejto práce je na základe dostupných demografických údajov analyzovať pôsobenie UNRWA v oblastiach jej pôsobenia na Blízkom východe v rokoch 1950-2010. Zameranie práce je na oblasť populačného vývoja, ktorý býva kritizovaný ako dôsledok politiky UNRWA v oblasti predlžovania konfliktu v oblasti. Druhá časť práce sa zameriava na oblasť základného a prípravného vzdelávania v školách, ktoré sú priamo spravované UNRWA. Na základe dát bolo stanovené, že táto agentúra nenesie zodpovednosť na náraste palestínskej utečeneckej populácie, ale že sa jedná o prirodzený populačný vývoj v oblasti a reakciu na vonkajšie udalosti. V otázke základného a prípravného školstva autorka zaznamenala percentuálne klesajúcu tendenciu návštevy UNRWA spravovaných škôl napriek niekoľkonásobnému nárastu utečeneckej populácie, čo si vysvetľuje nedostatočnou prispôbivosťou potrebám palestínskych utečencov.

Abstract

The main aim of this master thesis is analyze role of UNRWA in the Middle East in 1950-2010 based on the collected data. The main focus is on the population growth tendencies which are often criticized as the result of the UNRWA politics and which might be prolonging the conflict in the area. Second part of this thesis focuses on the elementary and preparatory education at UNRWA schools. Based on the research done, it was concluded that UNRWA isn't responsible of Palestinian refugee growth as it is the result of population growth in region and the result of foreign events. In question of elementary and preparatory education, the decreasing percentage tendencies in attendance at UNRWA run schools have been observed despite multiplication of the refugee population. This might be a result of failing to accommodate to the needs of Palestinian refugees.

Klíčové slová

palestínski utečenci, UNRWA, OSN, Blízky východ, izraelsko-palestínsky konflikt

Keywords

Palestinian refugees, UNRWA, UN, Middle East, Israeli-Palestinian conflict

Rozsah práce: 110 393 znakov s medzerami

Prehlásenie

- Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila som len uvedené pramene a literatúru.
- Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
- Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 17.5.2013

Lenka Hlaváčová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada pod'akovala vedúcej mojej diplomovej práce, Mgr. Lucii Gladišovej za jej podporu a rady pri písaní.

Obsah

Obsah	i
Zoznam tabuliek a grafov	iii
Použité skratky	iv
Úvod	1
1 Palestínsky utečenec – história a definícia	10
1.1 História	10
1.1.1 Útek z Palestíny a počiatok problému v 1947-1948	13
1.1.2 Vysídlené osoby v dôsledku konfliktu v roku 1967	15
1.1.3 Ďalšie vlny palestínskeho utečenectva	16
1.1.4 Súčasný demografický stav populácie	18
1.2 Definícia utečenca	19
1.2.1 Definícia na základe UNHCR	20
1.2.2 Definícia na základe UNRWA	22
2 UNRWA	24
2.1 Vznik a história	24
2.2 Mandát	27
2.3 Financovanie	30
2.4 Programy	31
2.4.1 Vzdelávací program	32
2.4.2 Zdravotnícky program	34
2.4.3 Program mikrofinancovania a mikropodnikania	36
2.4.4 Jednotka pre rozvoj infraštruktúry a zlepšenie táborov	37
2.4.5 Núdzové projekty	37

2.5 Oblasti posobenia.....	39
2.5.1 Jordánsko	39
2.5.2 Libanon	40
2.5.3 Sýria	42
2.5.4 Západný breh	43
2.5.1 Pásmo Gazy	45
3 Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov	47
3.1 Jordánsko	50
3.2 Libanon	52
3.3 Sýria	52
3.4 Západný breh	53
3.5 Pásmo Gazy	54
3.6 Zhodnotenie výsledkov	55
4 Vývoj vzdelávacieho programu UNRWA	59
4.1 Zhodnotenie výsledkov	63
4.2 Nedostatky vyplývajúce z dát	65
4.3 Zhrnutie výsledkov analýzy	68
Záver	71
Summary.....	75
Použitá literatúra a zdroje	77
Zoznam príloh	84
Projekt diplomovej práce	90

Zoznam tabuliek a grafov

Graf 1. Populácia Osmanskej Palestíny a Britského mandátu Palestína (1850-1950)	<i>str.11</i>
Graf 2. Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov v rokoch 1950-2010.	<i>str.47</i>
Tab.1 Návrh OSN na rozdelenie Palestíny, 1947	<i>str.12</i>
Tab. 2 Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov	<i>str.24</i>
Tab. 3 Počet UNRWA registrovaných utečencov v percentuálnom pomere v danom období	<i>str.48</i>
Tab.4 Nárast počtu UNRWA registrovaných utečencov v absolútnych číslach v rokoch 1950-2010	<i>str.48</i>
Tab.5 Percentuálne zmeny v počte UNRWA registrovaných utečencov v rokoch 1950-2010	<i>str.49</i>
Tab. 6 Porovnanie nárastu obyvateľstva v regióne v rokoch 1950-2010	<i>str.56</i>
Tab.7 Vývoj počtu žiakov, škôl, učiteľov a financovania vzdelávacieho programu UNRWA	<i>str.60</i>
Tab. 8 Percentuálne vyjadrenie výdavkov na vzdelávací program k celkovému rozpočtu	<i>str.61</i>
Tab.9 Počet žiakov na učiteľa, financie na školu a na žiaka.	<i>str.61</i>
Tab. 10 Pomer žiakov (utečencov) k celkovému počtu utečencov	<i>str.62</i>

Použité skratky

OOP – Organizácia pre oslobodenie Palestíny

OSN – Organizácia spojených národov

RRIS – Utečenecký registračný informačný systém

RSS – Podporný a sociálny program UNRWA

UNDP – Rozvojový program Organizácie spojených národov

UNESCO - Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru

UNHCR – Úrad Vysokého komisára Organizácie spojených národov pre utečencov

UNISPAL – Informačný systém Organizácie spojených národov pre palestínsku otázku

UNRPR - Úrad Organizácie spojených národov na pomoc palestínskym utečencom

UNRWA - Agentúra Organizácie spojených národov na pomoc a prácu v prospech palestínskych utečencov na Blízkom východe

USD – americký dolár

WHO – Svetová zdravotnícka organizácia

Úvod

Izraelsko-palestínsky konflikt zahŕňa všetky oblasti politického a sociálneho života, počínajúc formálnou štátnou politikou a diplomaciou a pokračuje naprieč ekonomickým, kultúrnym aj náboženským spektrom. Z tohto dôvodu sa jedná o komplexný problém, ktorý sa snaží vyriešiť medzinárodné spoločenstvo už od roku 1948. Vtedy v dôsledku vzniku štátu Izrael napätie medzi sionistami a arabskou populáciou Palestíny prepuklo do ozbrojeného konfliktu.

V tejto diplomovej práci sa budem venovať oblasti palestínskeho utečenectva, a to konkrétne cez plnenie mandátu Agentúry OSN na pomoc a prácu v prospech palestínskych utečencov na Blízkom východe (anglicky: United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, UNRWA). Danú oblasť som si vybrala hneď z niekoľkých dôvodov, ktoré sú unikátmi. Izraelsko-palestínsky konflikt je v súčasnosti najdlhšie trvajúcim konfliktom, odohráva sa medzi štátnym a neštátnym subjektom, medzi demokraciou¹ a autoritatizmom². Taktiež to bolo z dôvodu, že spomedzi možných oblastí, ktoré je potrebné pre vyriešenie konfliktu, je práve otázka utečenectva Izraelom vnímaná ako najnebezpečnejšia.³ Navyše UNRWA je jedinou organizáciou OSN, ktorá poskytuje svoje služby výhradne jednej skupine utečencov a jej mandát sa obnovuje už vyše 60 rokov.

Konkrétne zameranie práce bude na demografický vývoj palestínskych

1 Napriek tomu, že sa o Izraeli vraví ako jedinej demokracii na Blízkom východe, na základe viacerých autorov (napr. Sammy Smooha) je vhodné skôr hovoriť o etnokrácii (práva nie pre občanov, ale pre národ danej krajiny, v danom prípade práva pre Židov žijúcich v Izraeli).

2 Väčšina arabských krajín v oblasti vykazuje autritárske až totalitné rysy v analyzovanej dobe trvania konfliktu.

3 PETERS, J, and GAL, O. (2009) Israel, UNRWA, and the Palestinian Refugee Issue. Refugee Survey Quarterly 28, no. 2, str. 589

utečencov spadajúcich do kompetencie UNRWA a vzdelávací program, ktorý je podstatnou časťou agentúry. Domnievam sa, že táto analýza bude viesť k lepšiemu pochopeniu organizácie a jej vplyvu na celkovú situáciu v regióne.

Celkovo táto diplomová práca bude obsahovať 5 kapitol, ktoré budú členené nasledovne.

Prvá kapitola bude venovaná otázke palestínskeho utečenca. Vznik a priebeh situácie, ktoré predchádzali dnešnému stavu. Následne sa budem venovať definíciám, ktoré sú dnes používané a kritériám, na základe ktorých je možné dané definície vytvárať.

Druhá kapitola sa bude venovať postaveniu UNRWA. Jej historickému vývoju; mandátu, ktorý jej bol priznaný; programami, ktoré poskytuje; miestami, kde pôsobí a darcami, ktorí ju financujú.

Štvrtá a piata kapitola sa budú venovať vývojom v rámci analyzovaných oblastí pôsobenia UNRWA. Jedná sa o otázku vývoja utečeneckého statusu – a to na základe množstva registrovaných utečencov touto organizáciou. Následne bude hodnotený vzdelávací program UNRWA v oblasti základného, prípravného a stredného (v prípade Libanonu) školstva, a to na základe vývoju počtu žiakov, škôl, učiteľov a financií v nadväznosti na nárast/pokles registrovaných palestínskych utečencov v oblasti pôsobnosti UNRWA.

Na záver bude mojím cieľom spoločne vyhodnotiť výsledky a odpovedať na otázku, či je UNRWA úspešná pri riešení otázky palestínskych utečencov v otázke ich demografického počtu a vzdelávania.

Definícia používaných pojmov

Pre túto diplomovú prácu je nutné definovať niekoľko kľúčových pojmov – palestínsky utečenec, mandát UNRWA a Palestína. Definícia prvých dvoch pojmov je však obsiahla a komplikovaná, preto budú oba termíny komplexnejšie vysvetlené v kapitole 2 (Palestínsky utečenec) a 3 (UNRWA) tejto práce, kde budú rámcovo zasadené a vysvetlené.

Pre túto časť je relevantné, že pri analýze sa bude pracovať s termínmi palestínsky utečenec, tak ako s ním pracuje UNRWA (UNRWA ako taká pôvodne postrádala túto definíciu⁴), a teda sa bude jednať o administratívne definovanie tohto termínu. Mandát UNRWA je primárne definovaný na základe Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN číslo 302 (IV), bodu 7 z 8. decembra 1949, a to nasledovne:

„(a) vykonávať, v spolupráci s miestnymi vládami, priamu pomoc a pracovné programy, tak ako to odporúča Ekonomická prieskumná misia;

(b) konzultovať s angažovanými blízko-východnými vládami týkajúce sa opatrenia, ktoré majú byť prijaté až do doby, kým bude medzinárodná pomoc pre úľavu a pracovné projekty nepotrebná.“⁵

Termín Palestína bude v súvislostiach tejto diplomovej práce chápaný ako geografická oblasť vymedzená Britským mandátom, teda historický región a nie

4 BOCCO, R. (2009) UNRWA and the Palestinian Refugees: A History within History. *Refugee Survey Quarterly*, no 2-3: str. 237-238

5 Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN, č.302 (IV), 1949, Dostupné online: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/AF5F909791DE7FB0852560E500687282>

Palestína ako potenciálny štát Palestíncov. V prípade, že budú referencie na Palestínu ako novú možnú politickú entitu, bude vtedy táto oblasť pomenovaná ako okupované palestínske územia skladajúce sa zo Západného brehu a Pásma Gazy. Západný breh vo všetkých fázach analýzy zahŕňa aj územie východného Jeruzalema.

Výskumná otázka

Cieľom tejto práce je odpovedať na základe dostupných zdrojov na otázku, či je UNRWA zodpovedná za nárast počtu palestínskych utečencov a aké je jej postavenie v oblasti vzdelávania. Staviam si 2 hypotézy, ktoré bude mojím cieľom dokázať:

Hypotéza 1: *UNRWA nie je zodpovedná za zmeny v počte palestínskych utečencov.*

Hypotéza 2: *UNRWA je najdôležitejší aktér pri vzdelávaní palestínskych utečencov.*

Tieto dve hypotézy boli stanovené na základe dodnes pretrvávajúceho problému utečenectva a opakovaných konfliktov v oblasti, v ktorej UNRWA pôsobí a na základe zámerov, ktoré si predostrela UNRWA

Prvá hypotéza sa opiera o predpoklad, že UNRWA a jej počet registrovaných palestínskych utečencov odpovedá všeobecným demografickým trendom v oblasti, a tak nárast, ktorý bude zaznamenávať nie je umelo vytvorený jej štruktúrami.

Druhá hypotéza predpokladá, že vzdelávací program UNRWA je jej úspešným projektom, ktorý prispieva k zlepšeniu vzdelanosti detí, ktoré navštevujú jej školy.

Metodológia

Aby bolo možné vyhodnotiť, či UNRWA plní úlohu, na ktorú získala mandát, budem využívať komparatívnu metódu, ktorá bude porovnávať 2 skupiny dát o palestínskych utečencoch (demografický vývoj, vzdelávací program UNRWA), a to vo všetkých 5 regiónoch pôsobenia UNRWA (Libanon, Sýria, Jordánsko, Západný breh a Pásmo Gazy). Na základe danej komparácie bude možné stanoviť zmeny a vyhodnotiť, či je UNRWA zodpovedná za demografické zmeny v počte palestínskych utečencov a či je jej vzdelávací program prospešný.

Za nezávislú premennú si stanovím situáciu palestínskeho obyvateľstva (arabského obyvateľstva Palestíny) v roku 1950. Tento stav bude definovaný na základe či už počtu registrovaných utečencov celkovo alebo počtu žiakov navštevujúcich školy priamo spravované UNRWA.

Závislou premennou bude súčasná situácia, teda zmena pôvodných hodnôt v priebehu 60 rokov, teda počas doby pôsobnosti UNRWA v oblasti. Na základe grafického a tabuľkového vyobrazenia a analýzy bude možné vyhodnotiť dané zmeny.

Dáta nebudú vyhodnocované v ročných, ale 5-ročných cykloch. Tento prístup bol zvolený, pretože predstavuje vývoj v strednodobom časovom intervale, ktorý je pri UNRWA relevantný, keďže aj jej mandát je pravidelne predlžovaný o 3 roky, teda o

strednodobé obdobie.

Prehľad zdrojov

Literatúra v oblasti práce UNRWA sa do značnej miery minimalizuje na interné správy UNRWA, ktoré vyhodnocujú jej aktivity a prácu. Analýzy UNRWA vo výskume sociálnych vied sú nepočtetné.⁶ Väčšinou sa práce venujú postaveniu palestínskych utečencov a ich definíciám. Úlohe UNRWA býva v analýzach venované len minimum priestoru. Napriek tomu existuje odborná literatúra nad rámec interných správ, ktorá sa témam venuje. Obzvlášť špeciálne vydanie *Refugee Survey Quarterly* z roku 2009 sa značne venovalo úlohe a postaveniu UNRWA. V *UNRWA and the Palestinian Refugees: A History within History*, autor Riccardo Bocco systematicky pristupuje k úlohe UNRWA na Blízkom východe od jej počiatkov. Bocco spolu s Jalalom Al Husseinim v článku *The Status of the Palestinian Refugees in the Near East: The Right of Return and UNRWA in Perspective* z toho istého vydania sleduje súhrn humanitárnych, socio-ekonomických a politických faktorov pri vytváraní štatútu palestínskeho utečenca a úlohu, ktorú zohráva UNRWA. Peters a Gal v *Israel, UNRWA, and the Palestinian Refugee Issue* analyzujú najmä postoje voči tejto organizácii zo strany Izraela, ale taktiež prinášajú prehľad akcií, ktoré boli prijaté pre vyriešenie situácie nad rámec jej mandátu.

Mandát UNRWA nie je ukotvený v jednej zmluve, keďže je vytváraný

6 BOCCO, R. (2009) UNRWA and the Palestinian Refugees: A History within History. *Refugee Survey Quarterly*, no 2-3: p.230

rezolúciami Valného zhromaždenia OSN ako aj Sekretariátom OSN. Pre získanie daných informácií posluží práca Lanca Bartholomeusza *The Mandate of UNRWA at Sixty*, ktorá vymedzuje mandát UNRWA k roku 2010.

Podstatným pre danú prácu je však porozumenie otázky palestínskeho utečenca. Preto sa budem v úvode práce venovať najmä vzniku daného stavu, priebehu, ale aj definíciám, ktoré sa naprieč literatúrou líšia, závisiac od prístupu aký je vybraný pre hodnotenie. Tu mi bude nápomocné najmä rozsiahle dielo Benny Morrissa *Righteous Victims* z roku 1999, ktoré sa venuje arabsko-izraelskému konfliktu v kontexte palestínskeho utečenectva. Konkrétne pre vznik utečenectva je relevantná kapitola o palestínskych utečencoch napísaná Mitchellom Bardom na Jewish Virtual Library.⁷ Avšak táto kapitola slúži najmä ako referencia pre chápanie izraelského pohľadu na problém, pretože je značne zaujatá a takmer výhradne vidí pôvodcu utečeneckého problému v arabských krajinách. Rôzne definície palestínskeho utečenca boli prehľadne spracované Susan M. Akram v článku *Palestinian Refugees and Their Legal Status“ Rights, Politics, and Implications for a Just Solution* a taktiež ich analyzuje v spojitosti s úlohou UNRWA Ilana Feldman v článku *The Challenge of Categories: UNRWA and the Definition of a 'Palestine Refugee'* z roku 2012.

Otázkou vzdelanosti palestínskych utečencov sa zaoberá Maya Rosenfeld v článku *From Emergency Relief Assistance to Human Development and Back: UNRWA and the Palestinian Refugees, 1950-2009*, ktorý je relevantným najmä pre kapitolu vyhodnocujúcu vzdelávací program UNRWA. Tento článok sa však prevažne zameriava na zrovnoprávňovanie dievčat a chlapcov vo vzdelaní, ale poskytuje aj vhľad do celkovej problematiky vzdelávania UNRWA, ktorý je relevantným pre spracovanie tejto

7 Dostupné na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/refugees.html>

diplomovej práce. Kritický pohľad v práci je zaručený najmä prácou *Fixing UNRWA: Repairing the UN's Troubled System of Aid to Palestinian Refugees* od Jamesa Lindsay, ktorá kriticky vyhodnocuje všetky oblasti pôsobenia tejto agentúry, a teda je relevantná najmä pri analýze vzdelávacieho programu.

V práci ďalej budú využívané výročné správy generálneho tajomníka UNRWA (www.urnwa.org) a Komisie OSN pre zmierenie v Palestíne (anglicky: UN Conciliation Commission for Palestine, UNCCP), ktorých cieľom je poskytnúť konkrétne informácie v priebehu trvania konfliktu. Ďalším zdrojom informácií budú informácie poskytované palestínskym výskumným centrom pre palestínske osídlenie a práva utečencov BADIL (www.badil.org) Primárne zdroje informácií, ako výročné správy, rezolúcie OSN, zmluvy, zákony či prejavy budú pochádzať z databázy poskytnutej Informačným centrom OSN pre palestínsku otázku (anglicky: United Nations Information System on the Question of Palestine, UNISPAL)

Odchýlka od predloženého projektu

Táto diplomová práca sa odchyľuje od prvotného projektu, ktorý bol schválený v septembri 2012, a to v niekoľkých oblastiach.

Jej zameranie bolo zúžené, a to vypustením analýzy zdravotníckeho programu UNRWA a zameraním len na demografický vývoj palestínskych utečencov a vývoj v oblasti základného a prípravného vzdelania poskytované agentúrou. Táto zmena bola podstúpená, pretože autorka sa chcela venovať do väčšej hĺbky otázke vzdelávania,

ktoré je podstatnou časťou pri formovaní akéhokoľvek národného uvedomenia. Konkrétne zameranie na základné a prípravné školstvo je opodstatnené, pretože v období 6-14 rokov je najviac formované sociálne a kultúrne cítenie jedinca.

Druhou značnou odchýlkou oproti predloženému projektu je spôsob vyhodnocovania vzdelávacieho programu UNRWA. Prvotne bolo iniciované vyhodnocovanie tejto oblasti na základe gramotnosti obyvateľstva a jeho vývoja v dôsledku pôsobenia UNRWA. Avšak dáta pre takéto vyhodnotenie nie sú dostupné so zameraním na konkrétnu skupinu (tieto informácie sú dostupné len celoplošne na územiach, kde UNRWA pôsobí a nie sú zverejňované cyklicky). Preto bol zvolený prístup vyhodnocovania dát na základe vývoja počtu žiakov, škôl, učiteľov a financií, ktorý je dostupný a vhodný pre túto prácu. Tieto dáta sú vyhodnocované celkovo a nie na jednotlivé oblasti, a to z dôvodu nemožnosti dohľadať financovanie tohto programu pre konkrétne oblasti.

V dôsledku týchto zmien boli pozmenené aj hypotézy, ktoré lepšie zodpovedajú cieľom, ktoré si táto práca vytýčila. Pôvodné hypotézy by nebolo možné na základe vyhodnocovaných údajov zodpovedať.

1 Palestínsky utečenec – história a definícia

V roku 1948 reálne vstupuje do platnosti Plán OSN na rozdelenie Palestíny (prijatý v rámci Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č.181 v novembri 1947). Jeho realizácia je daná vyhlásením nezávislého Izraela, čím sa otázka palestínskeho obyvateľstva stáva zásadným regionálnym a svetovým problémom.

1.1 História

„Zem bez ľudí pre ľudí bez zeme.“⁸

(Sionistický slogan)

Je otázne, kde môžeme začať datovať problém, ktorý vznikol medzi Židmi a Palestíncami, ktorý viedol v rokoch 1947-1949 k masívnemu exodu arabského obyvateľstva z Palestíny. Myslím si, že počiatky je možné hľadať už v roku 1881, keď najmä v dôsledku pogromov v cárskom Rusku prišla do Izraela prvá a druhá prisťahovalecká vlna (alija). Prvá alija priviedla v rozmedzí rokov 1882-1903 asi 35 000 osôb, hlavne príslušníkov Chovevej Cijon a Bilu. Druhá vlna v rokoch 1904-1914 pozostávala asi z 40 000 osôb, ktoré prišli z východnej Európy.⁹ Táto vlna okrem iného priniesla socialistické a nacionalistické hodnoty, na ktorých bol neskôr budovaný štát Izrael.¹⁰

Územie, na ktoré však Židia prišli nebolo neobývaným územím ako to hlásal

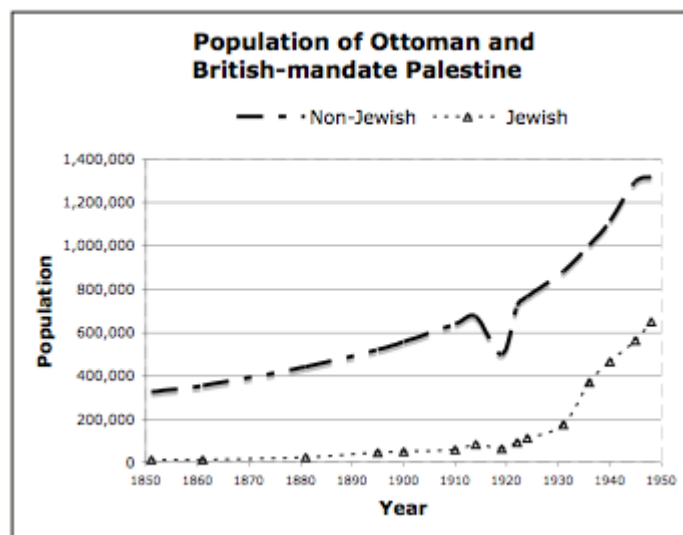
8 MORRIS, B. (2001) Righteous Victims, First Vintage Books Edition, p.42

9 ČEJKA, M.(2010) Izrael a Palestína, Barrister&Principal, str. 26

10 MORRIS, B. (2001), p.39

propagandistický slogan. V Palestíne, vtedy súčasť Osmanskej ríše, žilo v roku 1880 okolo 470 000 palestínskych arabov, ktorí tvorili výraznú väčšinu oproti asi 24 000 židovskej menšine¹¹. Nasledujúci graf vizuálne znázorňuje vzťah medzi počtom arabského a židovského obyvateľstva pred vznikom štátu Izrael. Z grafu je jasné, že Židia tvorili tretinu obyvateľstva Palestíny.

Graf 1. *Populácia Osmanskej Palestíny a Britského mandátu Palestína (1850-1950)*

Zdroj: http://1.bp.blogspot.com/Uv5OY8Xse4/TPdhc3e0c2I/AAAAAAAAABg/FKEKoJ9ZIME/s1600/Population_Graph_Palestinev1.png

Tento rozdiel však nebránil v tom, aby Židia vnímali arabské obyvateľstvo ako „primitívne, nečestné, fatalistické, lenivé a necivilizované“¹² a ich nedostatočná úcta voči nim viedla už vtedy k incidentom. To viedlo už v roku 1891 k zorganizovaniu

11 ČEJKA, M. (2010), str. 26

12 MORRIS, B. (2001), p.43

prvého národného protestu proti židovskému prisťahovalectvu. Protesty a násilie pretrvávalo. Neville Mandel považuje druhú polovicu roku 1911 za zlomovú, pretože násilnosti sa presunuli zo severu do centra a na juh.¹³ Nie je teda správne domnievať sa, že problém nastal až so vznikom štátu Izrael. Nespokojnosť existovala už desaťročia pred tým ako OSN rozdelila Palestínu na Židovský a Arabský štát.

Avšak samotná nenávisť v rámci jednotného územia neznamovala vznik utečenckého problému. Ten vzniká až ako dôsledok vyhlásenia nezávislého štátu Izrael 14.mája 1948, ktorý bol podmienený Rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č.181 v novembri 1947, ktorej súčasťou bol plán na rozdelenie Palestíny.

Tab.1 *Návrh OSN na rozdelenie Palestíny, 1947*

	<u>Židia</u>	<u>Arabi a ostatní</u>	<u>Spolu</u>
<u>Židovský štát</u>	498 000	407 000	905 000
<u>Arabský štát</u>	10 000	725 000	735 000
<u>Jeruzalem</u>	100 000	105 000	205 000

Zdroj: Report of UNSCOP, 3 September 1947: CHAPTER 4: A Commentary on
Partition

Plán mal byť kompromisom. Avšak z arabskej perspektívy bol neobjektívny, pretože prideloval 55% územia Židom, 37%-nej minorite, ktorá vlastnila 7% pôdy.¹⁴ Zároveň môžeme vidieť na základe tab.1, že arabská populácia tvorila významnú súčasť aj v navrhovanom Židovskom štáte (mali tvoriť takmer 45% menšinu). Pre lepšiu

¹³ MORRIS, B. (2001), p. 62

¹⁴ MORRIS, B. (2001), str. 186

vizualizáciu rozdelenia Palestíny a porovnanie vid'. mapa 1 v prílohe.

V nasledujúcich podkapitolách sa budem venovať prvej arabsko-izraelskej vojne a okrajovo aj Šesťdňovej vojne, pretože tie sú pre činnosť UNRWA a otázku utečenectva najpodstatnejšie. UNRWA poskytuje pomoc aj osobám, ktoré nepochádzajú nutne z daných dvoch konfliktov (napr. Libanonská vojna 1982, Libanonská vojna 2006 alebo konflikt Izrael-Gaza 2006), avšak pokiaľ tieto osoby nie sú registrované ako palestínski utečenci, nebudú zohľadňované v analýzach.

1.1.1 Útek z Palestíny a počiatok problému v 1947-1948

Masívny útek z Palestíny nastáva v období od prijatia Rezolúcie OSN č.181. Od tohto momentu vypukla v Palestíne občianska vojna, kde na jednej strane stáli židovské polovojenské útvary (Hagana, Irgun, Lechi) a dobrovoľníci a na druhej strane Armáda svätej vojny (zložená z palestínskych Arabov) a Arabská oslobodenecká armáda (zložená z dobrovoľníkov z arabských štátov). Medzi decembrom 1947 a májom 1948 bola Palestína ešte stále oficiálne pod správou Británie.

Vojna za nezávislosť (takto ju označuje izraelská literatúra), Deň katastrofy (arabsky Al Nakba, arabská terminológia), či prvá Arabsko-izraelská vojna (všeobecne zaužívaná terminológia na Západe), nastáva po úplnom stiahnutí sa Britov z Palestínskeho mandátneho územia 14. mája 1948. Vojská Egypta, Transjordánska, Sýrie a Iraku a dobrovoľníci z ďalších arabských krajín napadli Izrael krátko po tom, čo vyhlásil nezávislosť.

Obe strany konfliktu sa do dnešného dňa sporia o to, kto zavinil masívny exodus

Palestíncov. Izraelská strana viní arabskú rétoriku, ktorá vyzývala na uvoľnenie priestranstva pre boje arabských vojsk, ktoré mali v rýchlom útoku poraziť izraelské vojská. Arabská strana na druhú stranu pripisuje vinu na úteku sto tisícov Palestínčanov krvavým izraelským útokom a ich vyhost'ovaniu. Pravda, ako to mnohokrát býva, je niekde medzi.

Benny Morris rozoznáva 4 štádia palestínskeho utečenectva v tomto období a rozdeľuje ich chronologicky, tak ako uvádzajú nasledujúce paragrafy.¹⁵

Prvé štádium (December 1947 – Marec 1948) bolo typické útokmi zo strany palestínskych arabov a obranou a odvetou zo strany Jišuvu¹⁶. V tejto fáze utieklo približne 75 000 Palestíncov, najmä z vyššej a strednej vrstvy.

Druhé štádium (Apríl – Jún 1948) bolo poznamenané zatvorením škôl, kliník, nemocníc, firiem a kancelárii v dôsledku úteku vyššej a strednej vrstvy, čo znamenalo nezamestnanosť a schudobnenie obyvateľstva a ďalšiu vlnu exodu. Priamou príčinou úteku z miest ako Haifa, Jaffa, Tiberias, Safad boli priame útoky Izraelskej armády. „V žiadnom z prípadov nezanechali obyvatelia ich domovy pred útokom; takmer vo všetkých prípadoch bol ich útek v deň útoku alebo nasledujúcich dňoch.“¹⁷ Množstvo utečencov bolo umocnené silnou arabskou propagandou, ktorá na to využívala masakre ako napr. ten, ktorý sa uskutočnil 9.apríla 1948 v Deir Yassin. Morris predpokladá, že v tejto fáze ušlo 250 000 až 300 0000 Palestíncov.¹⁸

Tretia fáza (Júl – Október 1948) je reprezentovaná najmä vypudením z miest

15 MORRIS, B. (2001), str. 252-258

16 Termín Jišuv bol používaný pre židovské obyvateľstvo Palestíny pred májom 1948.

17 MORRIS, B. (2001), str. 255

18 MORRIS, B. (2004), *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, str. 262

Lydda a Ramle, ktorá znamenala odchod vyše 100 000 Palestíncov.¹⁹

Štvrtá fáza (Október – November 1948) bola úspešným ťažením Izraelskej armády, ktorá získala prístup k Negevu a mestu Berševa a Galiley. Táto fáza znamenala nárast utečencov o približne 200 000 – 230 000.²⁰

Pre ilustráciu vln utečenectva je priložená mapa 2 v prílohe, ktorá znázorňuje, odkiaľ a ktorým smerom sa utečenci uberali pri opustení Palestíny.

Počet utečencov sa stal tiež otázkou sporu. Benny Morris uvádza, že 625 000 - 700 000 utečencov vzniklo v dôsledku občianskej a prvej izraelsko-palestínskej vojny. Podľa záverov správy vypracovanej OSN roku 1949 sa jedná o približne 726 000 utečencov. UNRWA v roku 1950 uvádza počet až 957 000. V prípade izraelských odhadov sa počet uvádza okolo 520 000.²¹

Izrael v júli 1949 bol ochotný prijať 100 000 utečencov, pokiaľ by arabské krajiny prijali zvyšok; resp. Izrael by prijal ďalších cca 260 000 arabov v prípade inkorporácie Pásma Gazy do Izraela.²² Ponuka Izraela však bola odmietnutá ako nedostatočná, a tak dodnes pretrvávajú generácie palestínskych utečencov.

1.1.2 Vysídlené osoby v dôsledku konfliktu v roku 1967

Ďalšia veľká vlna palestínskeho utečenectva prišla v dôsledku Šesťdňovej vojny

19 MORRIS, B. (2004), str. 448

20 MORRIS, B. (2004), str. 492

21 Informácie z Palestinian Refugees: An Overview, Dostupné z WWW
<http://prn.mcgill.ca/background/index.htm>

22 MORRIS, B. (2001), str. 258

v júny 1967. Ako priamy dôsledok izraelskej okupácie Západného brehu, Pásmo Gazy, Golanských Výšin a Sinajského polostrova bol útek cca 300 000 osôb, z ktorých okolo 120 000 boli utečenci registrovaní v UNRWA.²³

Na základe odhadov OSN, v dôsledku bojov 175 000 utečencov utieklo po druhýkrát a cca 350 000 osôb utieklo po prvýkrát. Z tohto počtu najväčšia časť, okolo 200 000 utečencov, utiekla do Jordánska, 115 000 utečencov do Sýrie a cca 35 000 utieklo zo Sinaja do Egypta. Väčšina utečencov však pochádzala z oblasti Západného brehu.²⁴

Dopad zmeny správy v tejto oblasti, ktorá prešla od Jordánska (resp. Sýrie a Egypta) pod kontrolu Izraela viedol k radikalizácii palestínskej spoločnosti²⁵, z ktorej približne polovicu tvorili palestínski utečenci. To umožnilo posilnenie Organizácie pre oslobodenie Palestíny (anglicky: Palestine Liberation Organization; PLO), ktorej politika neskôr viedla k ďalším problémom pre palestínskych utečencov.

1.1.3 Ďalšie vlny palestínskeho utečenectva

Politika OOP viedla v dôsledku jej radikalizácie k vzniku ďalších palestínskych utečencov, a to hneď v niekoľkých oblastiach, ktoré však primárne nespádali do sféry pôsobnosti UNRWA, sú však pre túto prácu relevantné.

23 BARTHOLOMEUSZ, L. (2009) The Mandate of UNRWA at Sixty. *Refugee Survey Quarterly*, no. 2–3: str. 459

24 BARD, M., The Palestinian refugees, Jewish Virtual Library, 3.4.2013, Dostupné z WWW: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/refugees.html>

25 ČEJKA, M. (2010), str. 120

Stúpajúca moc OOP v dôsledku prebratia kontroly nad okupovanými palestínskymi teritóriami Izraelom vzbudzovala obavy jordánskeho kráľa Husajna. Veľké množstvo jej predstaviteľov sa premiestnilo po Šesťdňovej vojne práve do Jordánska. Jej militantné jednotky a situácia, kedy dochádzalo k vzniku štátu v štáte bola z pohľadu jordánskeho kráľa neprijateľná.²⁶ Situácia vyústila v roku 1970 do ozbrojenej občianskej vojny, známej ako Čierny september, ktorá mala za dôsledok 5000-10 000 mŕtvych. 20 000 Palestíncov (prevažne členov OOP), ktorí tu našli útočisko bolo vyhostených v dôsledku bojov a ich utečenecké tábory boli zdemolované.²⁷

Vyhostenie najväčšieho množstva Palestíncov, konkrétne najmä palestínskych robotníkov, sa udialo na konci prvej vojny v zálive. V roku 1991 Kuvajt vyhostil takmer všetkých Palestíncov, ktorí v tomto období predstavovali 450 000 menšinu. Približne polovica bola vyhostená, druhej polovici nebol umožnený návrat po tom, čo utiekli pred bojmi.²⁸ Stalo sa tak v dôsledku podpory OOP a Jásira Arafata Iraku a Sadáma Husajna, ktorý napadol Kuvajt. Tragédiou je, že väčšina tejto populácie žila v Kuvajte dlhé roky a neprechovávala žiadne sympatie ani podporu OOP.²⁹

Ďalšie vyhostenie prišlo z Lýbie, ktorá vyhostila desaťtisíce utečencov v dôsledku podpisu mierovej dohody z Osla 1993 medzi Izraelom a OOP, ktorá bola prvá svojho druhu. Avšak tento akt vzbudil v Lýbii nevôľu, a tak bolo v rokoch 1994-1995 nútených opustiť túto krajinu niekoľko desaťtisíc Palestíncov³⁰.

26 ČEJKA, M. (2010), str. 142

27 ROSEN, S.J. (2012) Kuwait Expels Thousands of Palestinians. Middle East Quarterly, Volume XIX: Number 4, Fall 2012. Dostupné z WWW: <http://www.meforum.org/3391/kuwait-expels-palestinians>

28 BBC News, Angry Welcome for Palestinians in Kuwait, 30.máj 2001, Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/1361060.stm>

29 ROSEN, S.J. (2012)

30 ROSEN, S.J. (2012)

Okrem týchto vyhostení a útekov, v roku 2003 odišlo v dôsledku teroru a vojny z Iraku okolo 21 000 Palestíncov a Bejrút vysídlil približne 31 000 ďalších.³¹

1.1.4 Súčasný demografický stav populácie

Údaje z roku 2008 poukazujú na to, že palestínska utečenecká populácia je veľmi mladá. Približne 31% z celkovej populácie registrovaných palestínskych utečencov má do 15 rokov. Do 18 rokov spadá 37%, čo predstavuje viac ako tretinu celkovej populácie. V pásme Gazy sa jedná dokonca o 46,4% celkovej utečeneckej populácie. Najnižší podiel osôb do 18 rokov naopak žije v Libanone, kde je to 28,5%.³² Pre lepšiu vizualizáciu prikladám populačnú pyramídu – obrázok 1 v prílohe (tá je relevantná najmä pri spracovaní údajov v kapitole 4. Vývoj vzdelávacieho programu UNRWA)

Ďalším faktom je vysoká pôrodnosť, ktorú sa však v priebehu posledných 30 rokov podarilo znížiť, a to približne o tretinu. Je to v dôsledku „vyššieho veku pri vstupe do manželstva, väčšieho podielu žien vo vzdelávaní, vyššou mierou používania antikoncepcie a miernym nárastom počtu žien zapojených do pracovného procesu.“³³

³¹ ROSEN, S.J. (2012)

³² BADIL, Survey of Palestinian Refugees and Internally Displaced Persons (2008-2009), str. 72

³³ BADIL, Survey of Palestinian Refugees and Internally Displaced Persons (2008-2009), str. 72

1.2 Definícia utečenca

Definícia palestínskeho utečenca je spornou otázkou, ktorá je často vnímaná ako príčina pretrvávajúceho konfliktu. Definícia a počet palestínskych utečencov sa líši na základe prístupu (administratívny, právny, politický) a spoločenského kontextu spočívajúceho vo vzájomnej interakcii Palestíncov (registrovaní alebo neregistrovaní utečenci) a na základe iných aktérov, ktorí ich definujú.³⁴

Definícia je však náročná. To uznáva už Priebežná správa riaditeľa UNRWA z roku 1950, ktorá v kapitole III. odstavci 13. hovorí:

„Je nepravdepodobné, že určenie presného počtu palestínskych utečencov v dôsledku vojny v Palestíne bude stanovené teraz alebo v budúcnosti. V skutočnosti je takmer nemožné bližšie definovať termín „utečenec“, tak ako je stanovený v prípade Agentúry [pozn. UNRWA], bez vyňatia určitej skupiny, ktorá si zasluhuje pomoc alebo naopak, bez zahrnutia skupín, ktoré by pravdepodobne nemali pomoc obdržať.“³⁵

Pre možnosť analýzy však bolo nutné zaujať stanovisko. V našom prípade sa jedná o konflikt 2 možných prístupov, a to právneho prístupu, ktorý využíva Úrad

34 BOCCO, R. (2009) UNRWA and the Palestinian Refugees: A History within History. Refugee Survey Quarterly, no 2-3: p.237

35 UN GA, GENERAL ASSEMBLY OFFICIAL RECORDS : FIFTH SESSION SUPPLEMENT No. 19 (A/1451/Rev.1), Dostupné z WWW: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/EC8DE7912121FCE5052565B1006B5152> Kapitola III, odstavec 13.

Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) a administratívneho prístupu, využívaného UNRWA.

1.2.1 Definícia na základe UNHCR

UNHCR definuje štatút utečenca na základe svojho mandátu a medzinárodných právnych predpisov (Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 a Protokolu o právnom postavení utečencov z roku 1967). Na základe nich je utečenec definovaný ako osoba, ktorá:

„...v dôsledku udalosti pred 1. januárom 1951 sa nachádza mimo svojho štátu a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôže prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu; alebo osobe bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho pobytu v dôsledku týchto udalostí a ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť.“³⁶

36 Dohovor o postavení utečencov z roku 1951, článok 1A.2, dostupné z <http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/pdf/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-utecencov-z-roku-1951-a-protokol-z-roku-1967.html>

Palestínsky utečenec spĺňa kritériá dané týmto bodom Dohovoru. Problémom však je, že pokiaľ by prijal svoje práva na základe tohto právneho predpisu, nemal by prístup k službám, ktoré poskytuje iná agentúra OSN, v našom prípade UNRWA, ktorá je priamo zameraná na otázku palestínskych utečencov žijúcich v oblasti Blízkeho východu. Článok 1D Dohovoru totiž neumožňuje zároveň spadať pod UNHCR a UNRWA.

„Tento dohovor sa nevzťahuje na osoby, ktoré v súčasnosti majú ochranu alebo pomoc iných orgánov alebo odborných organizácií Organizácie Spojených národov, než je Úrad Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov. Ak takáto ochrana alebo pomoc z akýchkoľvek dôvodov zanikla bez toho, aby sa o postavení týchto osôb definitívne rozhodlo podľa platných uznesení Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, vzťahujú sa na ne ipso facto ustanovenia tohto dohovoru.“³⁷

Palestínsky utečenec, ten žijúci v oblasti pôsobnosti UNRWA, nemá teda možnosť využívať výhody medzinárodného práva poskytované UNHCR, pokiaľ nechce stratiť privilégia poskytované UNRWA (o tých v nasledujúcej kapitole). Bolo by zaujímavou výskumnou prácou analyzovať výhody a nevýhody oboch týchto agentúr na prípade palestínskeho utečenca.

³⁷ Dohovor o postavení utečencov z roku 1951, článok 1D

1.2.2 Definícia na základe UNRWA

UNRWA, na rozdiel od UNHCR pracuje s vlastnou administratívnou či operačnou definíciou palestínskeho utečenca. Jednou z príčin môže byť, že UNRWA vzniká už v decembri 1949, zatiaľ čo UNHCR o rok neskôr a Dohovor vstupuje do platnosti až v roku 1954.

Bartholomeusz uvádza, že napriek faktu, že palestínsky utečenec je stredobodom mandátu UNRWA, Valné zhromaždenie OSN ho priamo nedefinuje. Prvá definícia z roku 1951, ktorú UNRWA používala na determinovanie osôb, ktorým bude poskytovať pomoc bola nasledovná:

„osoba v núdzi, ktorá v dôsledku vojny v Palestíne stratila svoj domov a prostriedky pre život“³⁸

Neskôr Valné zhromaždenie OSN takticky schválilo operačnú definíciu použitú vo výročných správach Vysokého komisára.³⁹ UNRWA definuje palestínskych utečencov ako osoby, ktorým poskytuje svoje služby. Tými osobami sú:

„Osoby, ktorých bežným pobytom bola Palestína v v období 1.júna 1946 až 15.mája 1948 a ktoré prišli o domovy a prostriedky v dôsledku arabsko-izraelského konfliktu v roku 1948.“⁴⁰

38 LINDSAY, J. (2009). Fixing UNRWA. The Washington Institute for Near East Policy, str. 24

39 BARTHOLOMEUSZ, L. (2009), str. 457

40 UNRWA, Palestinian refugees, dostupné online : <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=86>

Táto definícia je pracovnou definíciou UNRWA. V dôsledku konfliktov v oblasti bola rozširovaná (avšak v politických a inštitucionálnych limitoch) na ďalšie osoby – osoby, ktoré prišli o domovy a prostriedky v dôsledku konfliktu 1967. Často poskytovala pomoc aj nepalestínskym utečencom (napr. Libanoncom v dôsledku prvej libanonskej vojny). Konsolidované inštrukcie o spôsobilosti a registrácii (anglicky: Consolidated Eligibility and Registration Instructions) z októbra 2009, ktoré opakujú vyššie spomínanú definíciu, umožňujú registráciu aj ďalším osobám.

„Palestínski utečenci a potomkovia mužských palestínskych utečencov, zahŕňajúce legálne adoptované deti, majú právo registrácie pre služby UNRWA. Agentúra akceptuje nové prihlášky od osôb, ktoré si želajú byť registrované ako palestínski utečenci.“⁴¹

Fakt, že štatút palestínskeho utečenca je dedičnou záležitosťou (v prípade UNHCR to tak nie je) spôsobil, že aj deti utečencov sa stávajú utečencami napriek tomu, že v krajine, z ktorej jej predkovia ušli nikdy nežili. Či je tento nárast počtu utečencov úmerný nárastu v oblasti bude vyhodnotené v kapitole 3, ktorá sa tejto otázke venuje podrobnejšie. Faktom však zostáva, že problém utečenectva pretrváva počas 65 rokov.

⁴¹ UNRWA, Consolidated Eligibility and Registration Instructions 2009, citované podľa BARTHOLOMEUSZ, L. (2009) The Mandate of UNRWA at Sixty. str. 457

2 UNRWA

2.1 Vznik a história

UNRWA začala fungovať 1.mája 1950 na základe Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č.302 (IV) z 8.decembra 1949. Vzniká ako reakcia medzinárodného spoločenstva na vznik utečeneckého problému na Blízkom východe v dôsledku vyhlásenia štátu Izrael a následného vojnového konfliktu v oblasti. Do ustanovenia UNRWA bola pomoc palestínskym utečencom poskytovaná Úradom OSN na pomoc palestínskym utečencom (anglicky: United Nations Relief for Palestine Refugees, UNRPR). UNRPR bolo koordinačným telesom na dočasnú pomoc, ktorú poskytovali nezávislé dobrovoľnícke organizácie ako napr. International Committee of the Red Cross, the League of Red Cross Societies, alebo American Friends Service Committee.⁴² V období, keď UNRWA začala fungovať, registrovala 914 221 utečencov. Dnes na základe údajov UNRWA je tento počet vyše 5-násobný – 4 919 917 registrovaných palestínskych utečencov a ďalších vyše 350 000 registrovaných osôb.⁴³ Pre prehľad registrovaných utečencov prikladám tabuľku (tab.2)

Tab. 2 *Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov*

	Jordánsko	Libanon	Sýria	Západný breh	Pásmo Gazy	Spolu
1950	506 200	127 600	82 194	-	198 227	914 227

42 LINDSAY, J. (2009). Fixing UNRWA. The Washington Institute for Near East Policy, str. 4

43 UNRWA, Statistics, Dostupné na WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>

1955	502 135	100 820	88 330	-	214 701	905 986
1960	613 743	136 561	115 043	-	225 542	1 120 889
1965	688 089	159 810	135 971	-	296 953	1 280 823
1970	506 038	175 958	158 717	272 692	311 814	1 425 219
1975	625 857	196 855	184 042	292 922	333 031	1 632 707
1980	716 372	226 554	209 362	324 035	367 995	1 844 318
1985	799 724	263 599	244 646	357 704	427 892	2 093 545
1990	929 097	302 049	280 731	414 298	496 339	2 422 514
1995	1 288 197	346 164	337 308	517 412	683 560	3 172 641
2000	1 570 192	376 472	383 199	583 009	824 622	3 737 494
2005	1 795 326	401 071	426 919	690 988	969 588	4 283 892
2010	1 999 466	455 373	495 970	848 494	1 167 361	4 966 664
2012	2 034 641	441 534	499 189	741 409	1 203 135	4 919 917

Zdroj: UNRWA Statistics, [www.unrwa.org/userfiles/reg-ref\(2\).pdf](http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref(2).pdf)

UNRWA bola od svojich počiatkov stanovená ako operačná agentúra, ktorá mala nahradiť ako UNRPR, tak dobrovoľnícke organizácie, ktoré poskytovali pomoc. Misiou UNRWA teda je poskytnutie pomoci palestínskym utečencom, aby mohli plne realizovať svoj ľudský rozvoj v náročných podmienkach, v ktorých sa nachádzajú. Misia musí byť taktiež konzistentná s medzinárodne uznávanými cieľmi a štandardmi.

Aby bolo možné plne realizovať svoj ľudský rozvoj, UNRWA je ako jedinou agentúrou OSN priamym poskytovateľom služieb pre svojich príjemcov. Pôvodne sa jednalo o pomoc v oblasti vzdelávania (Vzdelávací program UNRWA), zdravotníctva (Zdravotnícky program UNRWA) a pomoc v sociálnej oblasti (Podporný a sociálny program UNRWA). S postupom času bola činnosť rozšírená o Program mikrofinancovania a mikropodnikania, ktorý bol iniciovaný v roku 1991. Najnovšími sú

jednotka pre rozvoj infraštruktúry a zlepšenie táborov a pohotovostné programy.⁴⁴ Viac sa otázke daných programov bude venovať podkapitola 3.3 Programy.

Cieľmi týchto programov sú pomoc palestínskym utečencom v týchto oblastiach:

- nadobudnutie znalostí a skúseností
- vedenie dlhého a zdravého života
- dosiahnutie dobrej životnej úrovne
- užívanie ľudských práv v najširšom možnom rozsahu⁴⁵

Prvý bod, nadobudnutie znalostí a skúseností je podstatným pri vyhodnocovaní jej fungovania na základe kritérií tejto diplomovej práce, pretože vzdelávací program UNRWA má presne tento bod za cieľ.

Pomoc poskytuje v mnohých utečeneckých táboroch, ktoré spravuje, ale aj mimo nich. Z pôvodných 39 utečeneckých táborov v roku 1950 (takmer polovica sa nachádzala na Západnom brehu)⁴⁶ bolo toto číslo navýšené na súčasných 61 v roku 2012⁴⁷. Tie sa nachádzajú v 5 rôznych operačných oblastiach na Blízkom východe – Jordánsko, Sýria, Libanon, Západný breh a Pásmo Gazy. V niektorých prípadoch UNRWA plne nahrádzala štátny aparát a poskytovateľa verejných statkov – príklad Západného brehu a Gazy. Z tohto dôvodu býva niekedy označovaná aj ako „modrý štát“

44 LINDSAY, J. (2009). Fixing UNRWA, str. 5

45 UNRWA, UNRWA Statistics 2010, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/2011120434013.pdf

46 Wikipedia, Palestinian Refugee Camps, Dostupné z WWW:
http://en.wikipedia.org/wiki/Palestine_refugee_camps

47 UNRWA, Statistics, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>

(anglicky: blue state)⁴⁸

UNRWA vykazuje niekoľko špecifik. Je jedinou organizáciou OSN, ktorá sa zameriava na jednu skupinu obyvateľstva – palestínskych utečencov a je najväčšou misiou OSN na Blízkom východe. Narozdiel od iných organizácií OSN, UNRWA priamo poskytuje svoje služby palestínskym utečencom. Plánuje a vykonáva svoje aktivity a projekty, stavia a spravuje zariadenia akými sú školy a klinky. V súčasnosti spravuje a podporuje cez 900 zariadení, kde zamestnáva takmer 30 000 pracovníkov.⁴⁹ Väčšina týchto zamestnancov sú samotní Palestínci, čo UNRWA tiež odlišuje od iných agentúr OSN, kde je dodržiavaný medzinárodný princíp reprezentácie.

Pretože UNRWA sa angažuje v oblastiach ako je vzdelávanie, či zdravotníctvo, čo sú za normálnych okolností služby poskytované verejným sektorom, musí spolupracovať s miestnymi autoritami v oblastiach, kde pôsobí.

Sídlo UNRWA sa nachádza v Ammáne v Jordánsku a Gaze v Pásme Gazy. Okrem týchto dvoch miest a pôsobnosti na Blízkom východe má svoje zastúpenie aj v New Yorku, Washingtone, D.C, Bruseli a Káhire.

2.2 Mandát

Mandát UNRWA vymedzuje právomoci, ktoré úrad môže a musí plniť. Avšak problémom je, že tento mandát nie je konvenčne stanovený na jednom mieste, ale je

⁴⁸ BOCCO, R. (2009), str. 234

⁴⁹ UNRWA, Overview, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=85>

nutné ho dohľadať v relevantných rezolúciách. UNRWA nemá ani konštitučný inštrument ani štatút, na ktorých by zakladala svoje pôsobenie. Typickým postupom je, že každý rok Valné zhromaždenie schváli sériu relevantných rezolúcií pre UNRWA, ktoré sú poväčšine nazvané „Operácie Úradu OSN pre palestínskych utečencov na Blízkom východe“ a „Osoby vysídlené v dôsledku Júna 1967 a nasledujúcich nepokojov.“⁵⁰

Fakt, že mandát nie je pevne ukotvený v jednom dokumente a organizácia teda nemá úplne jasne ukotvené svoje ciele je možné vysvetliť nepredpokladaným pretrvaním situácie. Problémom je, že pri vzniku otázky palestínskeho utečenectva bol tento problém vnímaný ako dočasný a nie ako problém, ktorý by mal pretrvať viac ako 65 rokov. UNRWA bola teda stanovená ako dočasná agentúra, ktorej mandát bol pridelený len na dobu 3 rokov. Avšak ako sa situáciu v regióne nedarilo stabilizovať iným aktérom (je nutné zdôrazniť, že náplňou UNRWA nie je vyriešiť izraelsko-palestínsky konflikt ani otázku utečenectva), mandát bol kontinuálne predĺžovaný. Typicky sa tak deje na základe paragrafu „Asistencia palestínskym utečencom“ v rezolúciách Valného zhromaždenia.⁵¹ UNRWA Valnému zhromaždeniu OSN, ako jedna z dvoch agentúr OSN, priamo podlieha a naposledy bol jej mandát predĺžený do 30. júna 2014. Valné zhromaždenie zohráva okrem tejto úlohy aj dôležitú rolu pri schvaľovaní rozpočtu UNRWA. Tým, že schváli rozpočet a prostriedky pre UNRWA, nepriamo schvaľuje aj jej pôsobenie (to býva často kritizované)⁵².

Čo je teda náplňou UNRWA? Oficiálne stránky UNRWA (www.unrwa.org)

odpovedajú na otázku, čo je mandátom UNRWA nasledovne:

50 BARTHOLOMEUSZ, L. (2010), str. 454-455

51 BARTHOLOMEUSZ, L. (2010), str. 455

52 BARTHOLOMEUSZ, L. (2010), str. 455

„UNRWA bol pôvodne pridelený mandát na:

- vykonávanie priamej pomoci a pracovných programov, tak ako to odporúča Ekonomická prieskumná misia, v spolupráci s miestnymi vládami;
- konzultovanie s angažovanými blízko-východnými vládami týkajúce sa opatrenia, ktoré majú byť prijaté až do doby, kým bude medzinárodná pomoc pre úľavu a pracovné projekty nepotrebná;
- plánovanie na obdobie, kedy už nebude pomoc potrebná.

Súčasným mandátom UNRWA je poskytovať pomoc, ľudský rozvoj a ochranné služby pre palestínskych utečencov a osobám vysídleným v dôsledku nepokojov v roku 1967 v oblasti svojej pôsobnosti: Jordánsku, Libanone, Sýrii, Západnom brehu a Pásme Gazy.“⁵³

Ako už bolo spomenuté niekoľkokrát, UNRWA nemá v svojej náplni riešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu ani dlhodobé riešenie otázky palestínskych utečencov. Jej funkciou je zlepšenie života palestínskych utečencov v situácii, v ktorej sa nachádzajú. UNRWA predostrela vo svojom Priebežnom strategickom programe na roky 2008-2009 (anglicky: UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009) víziu, ktorú chce pre palestínskych utečencov naplniť. Jej cieľom je, aby každý palestínsky utečenec mohol užívať, čo najlepšie možné štandardy ľudského rozvoja ako sú dosahovanie úplného osobného rozvoja, a to individuálne, v rámci rodiny a v rámci spoločnosti. Taktiež byť aktívnym a produktívnym v socio-ekonomickom a kultúrnom

⁵³ UNRWA, FAQ. Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=87#history>

živote a mať istotu, že jeho práva sú chránené, obraňované a trvácne.⁵⁴

2.3 Financovanie

Pre fungovanie UNRWA sú neopomenuteľné finančné prostriedky. Takmer všetko financovanie pochádza z dobrovoľných príspevkov od darcov, ktorými sú najmä štáty. Sekretariát OSN financuje vyše 100 medzinárodných pozícií a UNESCO a WHO taktiež financujú v priemere 10 pracovných pozícií vo vzdelávaní a zdravotníctve.

Rozpočet je prijímaný na dvojročné obdobie, pre roky 2010-2011 to bolo 1,23 miliárd USD. Nad rámec pravidelného rozpočtu, ktorý je určený na programy UNRWA, má UNRWA príjmy na pohotovostné aktivity, ktoré reagujú na aktuálnu situáciu a špeciálne aktivity. Príkladom môže byť aktuálna kríza v Sýrii, kde UNRWA získava ďalšie príspevky nad rámec pravidelného rozpočtu.

V súčasnosti je rozpočet podfinancovaný. Deje sa tak najmä v dôsledku pretrvávajúcich nepredvídateľných problémov. Nad spravovaním financií dohliada Oddelenie vnútorného dohľadu (anglicky: Department of Internal Oversight).

Medzi najväčších prispievateľov UNRWA do pravidelného rozpočtu k 31. decembru 2012 patrí USA (prisľúbili vyše 118 miliónov USD); Európska komisia (135 miliónov USD); Veľká Británia (takmer 60 miliónov USD) a Švédsko (vyše 40 miliónov USD). Títo aktéri sú aj najväčšími prispievateľmi do nepravidelného rozpočtu. V rámci príspevkov je však možné sledovať podporu UNRWA arabskými krajinami.

⁵⁴ UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009, 2007, str.1

Nech je príkladom Islamská rozvojová banka, ktorá na jednej strane vôbec neprispieva do pravidelného rozpočtu, no v prípade nepravidelného prispieva na rekonštrukciu Gazy sumou vyše 20 miliónov USD, čo je viac než polovica z celkovej poskytnutej sumy v danom projekte.⁵⁵

2.4 Programy

UNRWA poskytuje svoje služby v 6 hlavných sférach:

- Vzdelávací program
- Zdravotnícky program
- Podporný a sociálny program
- Program mikrofinancovania a mikropodnikania
- Jednotka pre rozvoj infraštruktúry a zlepšenie táborov
- Núdzové programy

Na tieto služby bolo v roku 2012 vynaložených 655 miliónov USD⁵⁶ a sú poskytované ako utečencom žijúcim v utečeneckých táboroch, tak mimo nich.

55 UNRWA, Donor Charts. Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/file/donor%20charts/All%20Donors%20Ranking.pdf>

56 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

2.4.1 Vzdelávací program

„Prístup k vzdelaniu, ktoré umožňuje každému dieťaťu dosiahnuť jeho úplný potenciál je základným ľudským právom a je ústredným bodom ľudského rozvoja.“⁵⁷

Na tomto princípe stojí vzdelávací program UNRWA, ktorý je najväčším výdavkom z rozpočtu UNRWA (328 miliónov USD ku 655 miliónom USD).⁵⁸ UNRWA poskytuje bezplatné základné vzdelanie (9-10 rokov školskej dochádzky), ktoré korešponduje s nárokmi vlády, kde pôsobí. Dlhodobý trend ukazuje, že deti, ktoré navštevovali utečenecké školy vykazovali lepšie výsledky ako deti navštevujúce miestne štátne školy. Nad rámec základného školstva je v Libanone poskytované aj stredoškolské vzdelanie, pretože utečenci v Libanone neboli dostatočne začlenení do miestneho systému.

Aby bolo možné lepšie vzdelanie detí navštevujúcich školy pod správou UNRWA, agentúra už v decembri 1963 spolu s UNESCO založila program pre vzdelávanie učiteľov, ktorý spustila v roku 1964. Cieľom tohto programu je:

- ďalšie vzdelávanie pre už existujúcich učiteľov, ktoré obsahuje:
 - prispôsobenie sa zmenám vo výučbových plánoch;
 - zlepšenie výučbového systému;
 - zlepšenie výchovných a dohliadacích schopností
- výučba budúcich učiteľov
- základné a doplnkové vzdelávanie

⁵⁷ UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 4

⁵⁸ UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:
<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

- krátkodobé a dlhodobé vzdelávacie programy.⁵⁹

Navyše UNRWA poskytuje aj ďalšie možnosti vzdelávania. Aktuálne má 10 stredísk odborného vzdelávania, a to v oblastiach ako sú napríklad klampiarske a tesárske práce, grafický dizajn, farmácia či móda.⁶⁰ Agentúra taktiež poskytuje pomoc pri získavaní univerzitných štipendií, pre vynikajúcich žiakov, ktorým by ich socio-ekonomická situácia inak nedovoľoval ďalšie vysokoškolské vzdelanie.

Vzdelávací program je výsledkom spolupráce viacerých aktérov, ktorí sa na ňom podieľajú. Je to koordinovaný program, ktorý spája v rámci 5 oblastí prácu ministerstiev školstva a Palestínskych autonómnych území (anglicky: Palestinian Authority), UNESCO, UNDP, UNICEF, WHO a Ligy arabských štátov. Nad rámec týchto telies, UNRWA spolupracuje aj s miestnymi a medzinárodnými nevládnymi organizáciami.⁶¹

Jedným z kľúčových aspektov vzdelávacieho programu UNRWA je aj podpora ľudských práv a nenásilnej komunikácie, riešenie konfliktov a tolerancia. Napriek tomu, že UNRWA nerieši otázku palestínsko-izraelského konfliktu v intenciách jej ukončenia, týmto spôsobom môže značne ovplyvniť postoje prichádzajúcej generácie.

Vzdelávací program UNRWA v školskom roku 2011/2012 prebiehal na 699 UNRWA spravovaných školách, ktoré navštevovalo 486 754 detí a kde pracovalo 19217 vzdelávacích pracovníkov (tento počet nezahŕňa len učiteľov, ale aj podporu vo vzdelávaní). Popri týchto školách fungovalo už zmienených 10 odborných výcvikových stredísk, 3 vedecké fakulty a UNRWA taktiež v tomto roku školila 891 učiteľov.⁶²

59 UNRWA, Teacher Trainings, Dostupné na WWW: <http://unrwa.org/etemplate.php?id=734>

60 UNRWA, Education, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=32>

61 UNRWA, 2010 Annual Report of Education Department, str.62

62 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

2.4.2 Zdravotnícky program

„Dobré zdravie je základom kvalitného života a prístup ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti je všeobecným právom.“⁶³

UNRWA je poskytovateľom základnej zdravotnej starostlivosti a je zodpovedná za zabezpečovanie zdravého životného prostredia pre palestínskych utečencov v súlade s Rozvojovými cieľmi milénia v oblasti zdravia a štandardmi WHO. Jej cieľom je zabezpečiť, aby mali utečenci dlhý a zdravý život. Robí tak poskytovaním nasledujúcich služieb, ktoré sú v súlade so štandardmi WHO⁶⁴:

- zabezpečenie univerzálneho prístupu ku kvalitným službám
- prevencia a kontrola chorôb
- ochrana a zlepšovanie zdravia rodiny

Základom pre zabezpečenie poskytovania týchto služieb sú primárne zdravotné zariadenia a mobilné kliniky, ktoré sú poskytovateľmi preventívnej, všeobecnej a špeciálnej starostlivosti, ktorá je prispôbená veku pacienta.

Na základe štatistík z roku 2012, dostupných z oficiálnych stránok UNRWA, UNRWA spravuje 138 primárnych zdravotníckych centier, 117 zubných ambulancií, v ktorých pracuje 3 595 členov zdravotníckeho personálu. Tieto centrá v roku 2011 ošetrili 10 699 571 pacientov.⁶⁵ Najväčší zdravotnícky personál (cez 1000 členov) a najväčšie množstvo ošetrovaných pacientov (4 383 785 ošetrovaných) pri najmenšom

63 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 6

64 UNRWA, Health, Dostupné z WWW: <http://unrwa.org/etemplate.php?id=28>

65 UNRWA, Health, Dostupné z WWW: <http://unrwa.org/etemplate.php?id=28>

množstve zdravotníckych zariadení sa nachádza v Pásme Gazy.⁶⁶

2.4.3 Podporný a sociálny program

„Každý má právo na životný štandard adekvátny k jeho zdraviu a pohode a k zdraviu a pohode jeho rodiny – je to zásada základnej ľudskej dôstojnosti.“⁶⁷

Podporný a sociálny program UNRWA (anglicky: Relief and social services; RSS) poskytuje široké spektrum priamej a nepriamej pomoci v oblasti sociálnej ochrany. Troma oblasťami, na ktoré sa program zameriava sú:

- štvrťročne, poskytovanie sociálnej pomoci chudobným palestínskym utečencom;
- podpora rozvoja a sebestačnosti znevýhodňovaným⁶⁸ členom utečeneckej spoločnosti, najmä ženám, deťom, mladým, ľuďom s hendikepom a starým;
- udržiavanie, obnovovanie a uchovávanie záznamov a dokumentácie o registrovaných palestínskych utečencov s cieľom určiť ich spôsobilosť k službám UNRWA⁶⁹

Veľkým prínosom tohto programu je vytvorenie Utečeneckého registračného informačného systému (anglicky: Refugee Registration Information System, RRIS),

66 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

67 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 7

68 V angličtine je použitý termín “less-advantaged”, ktorý by bolo možné preložiť aj ako menej znevýhodňované osoby.

69 UNRWA, Relief and Social Services, Dostupné z WWW: <http://unrwa.org/etemplate.php?id=30>

ktorý obsahuje všetky dostupné dáta o registrovaných palestínskych utečencoch.

Tento program UNRWA bol pôvodne finančne najnáročnejším programom (bolo naň vynaložených 98% rozpočtu v roku 1950)⁷⁰, no dnes tvorí len 14,5%.⁷¹

V roku 2011 bolo 293 718 palestínskych utečencov podporených v rámci RSS, a to aj vďaka partnerstvu s 99 miestnymi organizáciami.⁷²

2.4.4 Program mikrofinancovania a mikropodnikania

Cieľom tohto programu je pomocou mikroúverov napomôcť rozvoju najmä v oblastiach, malého a často neformálneho podnikania, ktoré sa nachádza na okraji ekonomiky. Mikrofinancovanie napomáha napríklad obchodníkom so zeleninou, domácim krajčírkam, vlastníkom autoservisov či rybárom.

Týmto spôsobom sú vytvárané nové pracovné príležitosti, redukuje sa chudoba a posilňuje sa postavenie utečenca – predovšetkým žien, ktoré tvoria 30% prijímateľov úverov.

Od spustenia tohto programu (1991/1992 v Pásme Gazy, 1996 na Západnom brehu a 2003 v Sýrii a Jordánsku) bolo priznaných 265 571 pôžičiek a ich hodnota dosahuje takmer 302 miliónov USD⁷³. Z týchto pôžičiek profitovalo viac ako 53 000

70 Schiff, Refugees citované podľa LINDSAY, J. (2009). Fixing UNRWA. The Washington Institute for Near East Policy, str. 8

71 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

72 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 7

73 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

palestínskych utečencov.⁷⁴

2.4.5 Jednotka pre rozvoj infraštruktúry a zlepšenie táborov

Cieľom týchto programov je, ako už samotný názov napovedá, rozvoj infraštruktúry a zlepšenie utečeneckých táborov. Tie sa premenili z oblastí so stanmi na „sídlišká“ s vysokými budovami, úzkymi preplnenými ulicami s vysokou mierou nezamestnanosti. Pre ilustráciu je možné vzhliaďnúť v prílohe fotografie z utečeneckého tábora Dheisheh, Betlehem, Západný breh, ktorý som mala možnosť osobne navštíviť. (obrázok 2 v prílohe)

V súčasnosti existuje 58 utečeneckých táborov, ktoré sú rovnomerne (okrem Západného brehu, kde ich je 19) rozmiestnené v oblastiach pôsobenia UNRWA. V týchto táboroch sa nachádza 31% všetkých palestínskych utečencov.

Okrem starostlivosti o výstavbu a spravovanie utečeneckých táborov má tento program taktiež v náplni zabezpečovanie prístupu k pitnej vode, prívod k elektrine, prístup ku kanalizácii a sieti dostupných ciest.

2.4.6 Núdzové projekty

Núdzové projekty UNRWA sú svojím zameraním orientované najmä na krízové

74 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 10

oblasti ako je situácia v Pásme Gazy, na Západnom brehu po vypuknutí druhej intifády (intifáda Al Aksa), či v Libanone. V týchto oblastiach UNRWA reaguje hlavne na rýchlo sa zhoršujúcu politickú, socio-ekonomickú a bezpečnostnú situáciu od konca druhej intifády, ktorá ohrozuje palestínskych utečencov.

Pásmo Gazy vykazuje postupné zhoršovanie životných podmienok. Prísnejšie obmedzenia voľného pohybu tovaru a ľudí viedli ku kolapsu súkromného sektora a ponechali tisíce ľudí bez práce. Blokáda, ktorá bola uvalená na Pásmo Gazy v roku 2007 znamenala nárast socio-ekonomických problémov. Konflikt v rokoch 2008-2009 viedol k ešte väčšiemu prehĺbeniu chudoby a mal za následok takmer 1400 mŕtvych.⁷⁵ Blokáda komplikuje efektívnu prácu UNRWA, pretože zakazuje dovoz stavebného materiálu, ktorý by slúžil k rekonštrukcii zdemolovaných a zničených obydľí. Avšak aj napriek týmto obmedzeniam UNRWA poskytuje pomoc v oblasti vytvárania pracovných pozícií, poskytovania potravinovej či finančnej podpory.⁷⁶

Západný breh trpí v dôsledku pretrvávajúceho konfliktu, rovnako ako v dôsledku okupačnej politiky, ktorá vedie ku zaberaniu pôdy a ničeniu obydľí. Rovnako problematickou pre rozvoj v oblasti je výstavba múru medzi Západným brehom a Izraelom. UNRWA preto v tejto oblasti posilňuje všetky svoje programy, aby bola schopná reagovať na obmedzenia, ktoré vplývajú na palestínskych utečencov a celkovo na miestnu populáciu.

V Libanone sa UNRWA angažuje najmä v oblasti rekonštrukcie a pomoci tým, približne 27 000 utečencom, ktorí stratili svoje domovy ako následok zničenia utečeneckého tábora Nahr el-Bared radikálnou libanonskou militantnou skupinou Fatah

⁷⁵ UNRWA, Emergency programs - Gaza, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=659>

⁷⁶ UNRWA, Emergency programs - Gaza

al-Islam.⁷⁷

V súčasnosti sa v rámci tohto programu UNRWA zameriava najmä na palestínskych utečencov, ktorí utekajú zo Sýrie v dôsledku pretrvávajúcej občianskej vojny.

2.5 Oblasti pôsobenia

Pôsobenie UNRWA je delené a obmedzené na 5 rôznych geografických oblastí – Jordánsko, Libanon, Sýria, Západný Breh a Pásmo Gazy. V tejto podkapitole sa budem venovať samostatne každej krajine a územi.

2.5.1 Jordánsko

Jordánsko, kráľovstvo ležiace na východ od Palestíny, je hostiteľom viac ako 2 miliónov palestínskych utečencov, z ktorých väčšine bolo priznané jordánske občianstvo.⁷⁸ Týmto sa Jordánsko pôvodne líšilo od iných krajín v regióne až do roku 1970, kedy sa táto politika v dôsledku Čierneho septembra a OOP zmenila.

Jordánsko je krajinou, ktorá po izraelsko-palestínskych vojnách prichýlila najväčšie množstvo utečencov, takmer 2 milióny, (dnes tu žije 40% všetkých registrovaných palestínskych utečencov) a aj dnes tvoria palestínski utečenci takmer

⁷⁷ UNRWA, Emergency programmes – Lebanon, Dostupné z WWW:

⁷⁸ UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 14

30% celkového obyvateľstva. Z registrovaných utečencov žilo v roku 2011 17,5% v 10 utečeneckých táboroch.

Nad rámec utečencov, ktorým bolo udelené občianstvo, cca 132 000 registrovaných palestínskych utečencov a množstvo neregistrovaných utečencov, ktorí boli vyhostení z Pásma Gazy v dôsledku Šesťdňovej vojny občianstvo neobdržali. Ich situácia je o to zložitejšia, pretože majú obmedzený prístup k vyššiemu vzdelaniu, sekundárnej zdravotnej starostlivosti a pracovným možnostiam.

Najrozsiahljším programom UNRWA v Jordánsku je vzdelávací program, ktorý navštevuje 117 274 žiakov v rámci 172 základných škôl a 1 572 študentov v rámci 2 stredísk odborného vzdelávania.⁷⁹ V roku 2011, školy spravované UNRWA vykázali pri celonárodnom hodnotení žiakov 10. ročníka lepšie výsledky v 3 zo 4 predmetov oproti štátnym školám. Rovnako úspešní sú aj študenti odborného vzdelávania, ktorí v testoch vykazujú výborné výsledky a ich zamestnanosť presahuje 80%.⁸⁰

UNRWA v tejto oblasti poskytuje zdravotnú starostlivosť v 24 primárnych zdravotných strediskách so 736 zdravotníkmi a ročne ošetrí 2 306 878 pacientov.⁸¹

2.5.2 Libanon

Libanon, ležiaci na sever od Izraela a západ od Sýrie, je „domovom“ pre 436157 registrovaných palestínskych utečencov, ktorým však nie sú priznané všetky základné

79 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

80 UNRWA, Jordan, Dostupné z WWW:

<http://www.wesupportunrwa.org/index.php?lang=en&page=133945217065&item=13394584734>

81 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

Ľudské práva a UNRWA je jediným poskytovateľom zdravotnej starostlivosti, či vzdelania. Okrem toho nemajú palestínski utečenci právo vykonávať povolania vo verejnom sektore a v ďalších profesiách. To vedie k tomu, že až 56% utečencov v roku 2011 nemalo prácu.⁸² Pre menšinu, ktorá tvorí vyše 10% libanonskej populácie je jedinou možnosťou UNRWA ako poskytovateľ služieb. Toto znevýhodnenie je možné aj kvôli faktu, že utečenci neobdržali občianstvo (a nemajú občianstvo ani inej krajiny, čo im neumožňuje využívať práv, ktoré sú poskytované cudzincom) a mnohí z nich nezískali ani identifikačné karty vydávané libanonskou vládou, čo z nich robí ešte náchylnejšiu skupinu k chudobe.

Aby UNRWA napomohla situácii v núdzi sa nachádzajúcich Palestínčanov, vytvorila špeciálny program „Restoring Dignity“ pre roky 2012-2016 s rozpočtom 43,2 miliónov USD pre rok 2012, ktorý má pomôcť v oblasti vzdelávania, zdravotnej starostlivosti, infraštruktúry, zamestnanosti a vysídleným rodinám, ktoré utiekli z tábora Nahr el-Bared.^{83 84}

V Libanone žije 9,1% zo všetkých registrovaných utečencov, čo je najnižší počet, avšak až 50% z nich žije v 12 utečeneckých táboroch.

V oblasti školstva, UNRWA poskytuje vzdelanie 32 213 študentom na 68 školách. Keďže Libanon neumožňuje utečencom navštevovať svoje školy, UNRWA prevádzkuje nad rámec základných škôl aj školy stredné (Libanon je v tomto špecifikom oproti ostatným regionálnym oblastiam pôsobnosti UNRWA).

V zdravotníctve pôsobí na 28 primárnych zdravotných strediskách 357

82 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 14

83 Z utečeneckého tábora Nahr el-Bared utieklo cca 27 000 Palestíncov potom, čo vypukli boje medzi libanonskými ozbrojenými silami a radikálnou frakciou Fatah al-Islam. Tábor bol úplne zničený a rekonštrukciu UNRWA začala v roku 2009, avšak z dôvodu finančných obmedzení je fázovitá.

84 UNRWA, About UNRWA, 2012, str.15

zdravotníkov, ktorí ročne poskytnú zdravotnú starostlivosť vyše 1,1 miliónu pacientov.⁸⁵

2.5.3 Sýria

Sýria, štát ležiaci severovýchodne od Izraela nemá priamu hranicu s palestínskymi okupovanými územiaми, no napriek tomu je priamo angažovaná v izraelsko-palestínskom konflikte a otázke palestínskeho utečenectva. Na jej území žije 486 946 registrovaných utečencov, z ktorých mnohým bolo udelené sýrske občianstvo. Tvoria 10% všetkých registrovaných utečencov a 30% z nich žije v utečeneckých táboroch. Avšak v porovnaní k vyše 22 miliónovému obyvateľstvu Sýrie tvoria len 2%.

Utečenci v Sýrii pochádzajú najmä zo severných oblastí, Safadu, Haify a Jaffa. Ďalšia vlna, cca 100 000, utiekla z Golanských výšin po ich okupácii Izraelom. Niekoľko tisíc utečencov utieklo z Libanonu v dôsledku vojny v roku 1982.

Napriek tomu, že oproti Libanonu majú utečenci lepšie postavenie, na základe informácii poskytnutých sýrskou vládou, zaostávajú za domácim obyvateľstvom - vyššia miera detskej úmrtnosti a nižší počet do školy zapísaných detí. To sa premieta aj do vysokej nezamestnanosti, ktorá v prípade mladistvých prekračuje 50%.⁸⁶

V oblasti vzdelávania, UNRWA spravuje 118 škôl, v ktorých poskytuje základe vzdelanie. Tieto školy navštevovalo v roku 2011 66 586 žiakov, ktorí sú vyučovaní v súlade s osnovami danými Sýrskym ministerstvom školstva.

UNRWA poskytuje zdravotnú starostlivosť v 23 zariadeniach primárnej

⁸⁵ UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

⁸⁶ UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 16

zdravotnej starostlivosti, kde v roku 2011 ošetrila vyše 1 milióna pacientov.⁸⁷

Aktuálna situácia v Sýrii predstavuje pre pôsobenie UNRWA mnohé komplikácie. Keďže 80% registrovaných utečencov žije v regióne Damašku, dopad na túto skupinu je značný. Väčšina utečencov je závislá na UNRWA ako jedinom poskytovateľovi služieb. Niekoľko škôl je v súčasnosti útočiskom pre cca 9 000 ľudí, zatiaľ čo desaťtisíce utieklo do susedných krajín. Okolo 20 000 utieklo do utečeneckých táborov v Libanone, ktoré už predtým boli preplnené.⁸⁸

UNRWA, spolu s ďalšími 60 organizáciami, sa podieľa na pomoci v Sýrii formou Syria Regional Response Plan. V rámci programu UNRWA „poskytuje asistenciu, ochranu a hájenie registrovaných Palestíncov.“⁸⁹

2.5.4 Západný breh

Západný breh, ležiaci na východ od Izraela a západ od Jordánska, predstavuje spolu s Pásmom Gazy palestínske okupované územie, územie potenciálneho budúceho Palestínskeho štátu, ktorého hlavným mestom by mal byť východný Jeruzalem. V období rokov 1948-1967 bol Západný breh pod vládou Jordánska, od Šesťdňovej vojny bol obsadený Izraelom. Určitú mieru autonómie získal v roku 1993.

Západný breh sa rozkladá na 5860 km², na ktorých žije vyše 2,6 milióna obyvateľov a z nich je 727 471 registrovaných palestínskych utečencov (ďalších 147

87 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

88 UNRWA, Palestine refugees in greater need as Syria crisis escalates, warns UNRWA chief, Dostupné z WWW: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=1672>

89 Syria Regional Refugee Response, Partner Profile UNRWA. Dostupné z WWW: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/partner.php?OrgId=52>

tisíc osôb je registrovaných v UNRWA, nie sú však palestínskymi utečencami).⁹⁰ Tvoria tak štvrtinu celkovej populácie a 17% z celkového počtu UNRWA registrovaných utečenencov. Približne tretina žije v 19 utečeneckých táboroch.

Utečenci čelia v tejto oblasti dlhodobej a hlbkej kríze a to ako humanitárnej, tak občianskej, ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a politickej. Pravidelne sú konfrontovaní s porušovaním ľudských práv a násilia od osadníkov, búraním ich obydli či komplexnými zábranami vo voľnom pohybe. Najhoršie na tom je oblasť C, ktorá je plne pod izraelskou kontrolou.⁹¹ V tejto oblasti sa nachádzajú izraelské osady, ktoré sú taktiež jednou z prekážok pre nastolenie trvalého mieru medzi Izraelom a potenciálnym budúcim palestínskym štátom.

Ďalšie značné prekážky vo vývoji v tejto oblasti predstavuje veľké percento nezamestnaných, ktoré je okolo 25% a miera chudoby, ktorú vykazuje 55,6% palestínskych utečencov.⁹²

V tejto oblasti UNRWA spravuje 98 škôl, ktoré navštevuje 52 633 žiakov o ktorých sa stará 2 350-členný vzdelávací tím.⁹³

V oblasti zdravotníctva UNRWA spravuje na Západnom brehu najviac zo svojich zariadení poskytujúcich primárnu starostlivosť – 42 a ročne 794 zdravotníkov ošetrí viac ako 1,8 milióna pacientov.⁹⁴

90 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

91 Na základe Interim Agreement on the West Bank and the Gaza, taktiež známom ako Oslo II Accords, boli palestínske územia rozdelené do 3 zón. Zóna A pod úplnou kontrolou Palestínskych autonómnych území (2011:18%); Zóna B, kde je kontrola rozdelená medzi palestínsko-izraelskú bezpečnosť a palestínsku občiansku zodpovednosť (2011:21%). Zóna C je plne pod kontrolou Izraela, jedná sa najmä o okupované teritória (2011:61%)

92 UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009, 24 September 2007, Dostupné z WWW:

www.unrwa.org/userfiles/od%20interimprogstrategy08-09.pdf, str. 20

93 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

94 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

2.5.5 Pásmo Gazy

Pásmo Gazy je územie ležiace južne od Izraela a severne od Egypta, dvoch krajín, ktoré ho od konca Britského mandátu okupovali (Egypt v rokoch 1948-1967 a Izrael od roku 1967 až do vysídlenia osadníkov v roku 2005)

Toto územie sa vyznačuje jednou z najväčších hustôt zaľudnenia na svete, kedy na území veľkosti 360 km² žije 1 657 155 obyvateľov, čo značí v priemere 4 603 obyvateľov na km². Z nich je 1 167 572 registrovaných palestínskych utečencov, čo je vyše 70% celkovej populácie. Z celkového počtu registrovaných utečencov na túto oblasť pripadá 23,7%.⁹⁵ Tí žijú z polovice vo 8 utečeneckých táboroch (najnižší počet).

Utečenci čelia v tejto oblasti dlhodobej a hlbkej kríze a v porovnaní s inými oblasťami pôsobenia UNRWA sú na tom po strane ekonomickej, sociálnej a humanitárnej najhoršie. Väčšina obyvateľstva je závislá na medzinárodnej pomoci a od blokády Gazy v roku 2007⁹⁶ sa kríza v oblasti prehľbuje. Napriek tomu, že určitý dovoz je povolený, export klesol na úroveň 3% z pôvodného vývozu pred blokádou, čo výrazne znemožňuje akýkoľvek ekonomický rast a následný rozvoj. V súvislosti s blokádou utrpel výrazne súkromný sektor, kedy 83% tovární pracuje na polovičnej alebo menšej kapacite.⁹⁷

Ďalším problémom je nezamestnanosť a vysoká miera chudoby. Nezamestnanosť dosahuje 40% a u žien až 70%. Miera chudoby utečencov, najmä v

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

95 UNRWA in Figures, 1 January 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>.

96 Blokáda je reakciou Izraela a Egypta na vytlačenie Fatahu Hamasom z pásma Gazy po tom, čo Hamas zvíťazil vo voľbách v roku 2006. Pôvodne sa jednalo o úplnú blokádu, postupne sa režim uvoľňuje a umožňuje čiastočný pohyb nevojenského materiálu a pohyb osôb.

97 UNRWA, About UNRWA, 2012, str. 15

spojitosti s blokádou, stúpila na 87,7%. Preto si UNRWA dala za úlohu v svojej Priebežnej programovej stratégii na roky 2008-2009 záväzok aktívne podporovať udržateľný ekonomický rozvoj v rámci svojho mandátu.⁹⁸

V dôsledku udalostí posledných rokov ako boli ozbrojený konflikt 2008-2009 a izraelská operácia Liatie olova (anglicky: Cast Lead) či obchodná blokáda patria krízové projekty UNRWA medzi najpodstatnejšie. Zahŕňajú napríklad vytváranie krátkodobých pracovných pozícií, finančnú podporu, potravinovú bezpečnosť či poskytujú podporu tým, ktorí stratili obydlie.

V oblasti vzdelávania je UNRWA podstatným aktérom, keď vedie 243 škôl pre 8277 študentov. Z pomerného hľadiska, UNRWA v Pásme Gazy prevádzkuje viac ako tretinu zo svojich vzdelávacích zariadení. Tie však na základe Svetovej banky vykazujú pokles v úrovni, na čom sa podpisuje aj to, že 82% škôl funguje na smeny a v triede je približne 45 študentov⁹⁹, čo určite znižuje úroveň výuky, keďže žiakom nie je poskytnutý individuálny prístup.

UNRWA taktiež spravuje 21 nemocníc (najnižší počet), kde slúži 1 043 zdravotných pracovníkov (najvyšší počet). Tí v roku 2011 poskytli zdravotnú starostlivosť 4 383 785 pacientom (najväčšie množstvo).

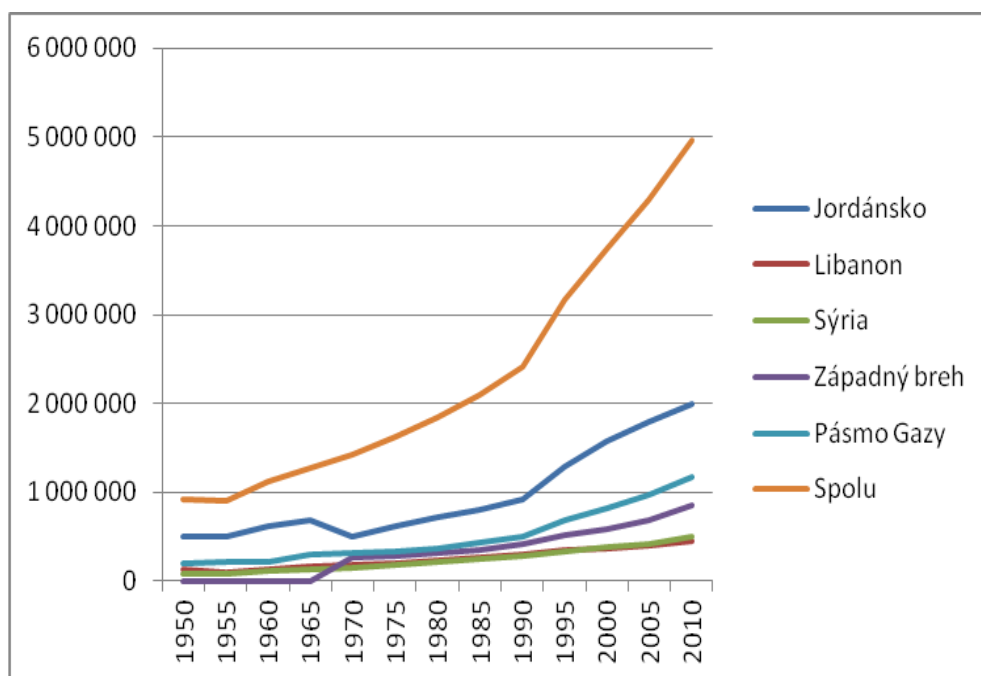
98 UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009, 24 September 2007, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/od%20interimprogstrategy08-09.pdf, str. 18

99 UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009, 24 September 2007, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/od%20interimprogstrategy08-09.pdf, str. 18

3 Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov

V tejto kapitole sa budem venovať zhodnoteniu vývoja počtu UNRWA registrovaných utečencov v priebehu rokov 1950-2010. Keďže palestínski utečenci sú jedným z najväznejších dôsledkov izraelsko-palestínskeho konfliktu, budem sledovať ich populačnú zmenu. V prvej časti predostriem prehľad situácie, v druhej časti zhrniem pozorovanie, ktoré som uskutočnila a v závere kapitoly zhodnotím úlohu UNRWA.

Graf 2. Vývoj počtu UNRWA registrovaných utečencov v rokoch 1950-2010.

Zdroj: Zostavené autorkou na základe dostupných štatistík UNRWA

Tab. 3 Počet UNRWA registrovaných utečencov v percentuálnom pomere v danom období

<u>Rok</u>	<u>Jordánsko</u>	<u>Libanon</u>	<u>Sýria</u>	<u>Západný breh</u>	<u>Pásmo Gazy</u>
1950	55,37%	13,96%	8,99%	-	21,68%
1955	55,42%	11,13%	9,75%	-	23,70%
1960	54,76%	12,18%	10,26%	-	20,12%
1965	53,72%	12,48%	10,62%	-	23,18%
1970	35,51%	12,35%	11,14%	19,13%	21,88%
1975	38,33%	12,06%	11,27%	17,94%	20,40%
1980	38,84%	12,28%	11,35%	17,57%	19,95%
1985	38,20%	12,59%	11,69%	17,09%	20,44%
1990	38,35%	12,47%	11,59%	17,10%	20,49%
1995	40,60%	10,91%	10,63%	16,31%	21,55%
2000	42,01%	10,07%	10,25%	15,60%	22,06%
2005	41,91%	9,36%	9,97%	16,13%	22,63%
2010	40,26%	9,17%	9,99%	17,08%	23,50%

Zdroj: Údaje UNRWA, zostavené autorkou

Tab.4 Nárast počtu UNRWA registrovaných utečencov v absolútnych číslach v rokoch 1950-2010

<u>Rok</u>	<u>Jordánsko</u>	<u>Libanon</u>	<u>Sýria</u>	<u>Západný breh</u>	<u>Pásmo Gazy</u>	<u>Spolu</u>
1955	- 4 065	- 26 780	6 136	-	16 474	- 8 241
1960	111 608	35 741	26 713	-	10 841	214 903
1965	74 346	23 249	20 928	-	71 411	159 934
1970	- 182 051	16 148	22 746	-	14 861	144 396
1975	119 819	20 897	25 325	20 230	21 217	207 488
1980	90 515	29 699	25 320	31 113	34 964	211 611
1985	83 352	37 045	35 284	33 669	59 897	249 227
1990	129 373	38 450	36 085	56 594	68 447	328 969

1995	359 100	44 115	56 577	103 114	187 221	750 127
2000	281 995	30 308	45 891	65 597	141 062	564 853
2005	225 134	24 599	43 720	107 979	144 966	546 398
2010	204 140	54 302	69 051	157 506	197 773	682 772

Zdroj: Zostavené autorkou¹⁰⁰

Tab.5 Percentuálne zmeny v počte UNRWA registrovaných utečencov v rokoch 1950-2010

<u>Rok</u>	<u>Jordánsko</u>	<u>Libanon</u>	<u>Sýria</u>	<u>Západný breh</u>	<u>Pásmo Gazy</u>	<u>Spolu</u>
1955	-0,80%	-20,99%	7,47%	-	8,31%	-0,90%
1960	22,23%	35,45%	30,24%	-	5,05%	23,72%
1965	12,21%	17,02%	18,19%	-	31,66%	14,27%
1970	26,46%	10,10%	16,73%	-	5,00%	11,27%
1975	23,68%	11,88%	15,96%	7,43%	6,80%	14,56%
1980	14,46%	15,09%	13,76%	10,62%	10,50%	12,96%
1985	11,64%	16,35%	16,85%	10,39%	16,28%	13,51%
1990	16,18%	14,59%	14,75%	15,82%	16,00%	15,71%
1995	38,65%	14,61%	20,15%	24,89%	37,72%	30,96%
2000	21,89%	8,76%	13,61%	12,68%	20,64%	17,80%
2005	14,34%	6,53%	11,41%	18,52%	17,58%	14,62%
2010	11,37%	13,54%	16,17%	22,79%	20,40%	15,94%

Zdroj: Zostavené autorkou¹⁰¹

Na základe vyššie spracovaných údajov v grafe a tabuľkách týkajúcich sa vývoja UNRWA registrovaných utečencov je možné vytvoriť niekoľko záverov.

¹⁰⁰Tabuľka je vytvorená na základe údajov z oficiálnych štatistík UNRWA dostupných z [www.unrwa.org/userfiles/reg-ref\(2\).pdf](http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref(2).pdf) a zmeny sú porovnania vždy k predchádzajúcemu obdobiu (5 rokov), teda nárast z roku 1950 na 1955, z 1955 na 1960 atď. Zmeny sú vyjadrené v absolútnych číslach.

¹⁰¹Tabuľka je vytvorená na základe údajov z oficiálnych štatistík UNRWA dostupných z: [www.unrwa.org/userfiles/reg-ref\(2\).pdf](http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref(2).pdf) a zmeny sú porovnania vždy k predchádzajúcemu obdobiu (5 rokov), teda nárast z roku 1950 na 1955, z 1955 na 1960 atď. Zmeny sú vyjadrené percentuálne.

Pokiaľ sa na údaje pozeráme v celistvosti, od vzniku UNRWA v roku 1950 počet utečencov až na výnimku rokov 1950-1955, kedy počet klesol o necelé 1%, ktoré v danom období predstavovalo 8241 osôb, stúpalo. Vo všetkých obdobiach narastal počet o viac ako 10% oproti predchádzajúcemu obdobiu. V rokoch 1955-1960 dokonca o takmer 24% a v období 1990-1995 o viac než 30%. Obdobie 1955-1960 a jeho percentuálny nárast však nemožno plne zrovnávať s obdobím rokov 1990-1995, keďže v tomto období bol počet registrovaných utečencov okolo 1 milióna, a teda nárast 24% znamenal nárast okolo 200 tisíc utečencov, zatiaľ čo v rokoch 1990-1995 sa jednalo o nárast o 750 tisíc registrovaných utečencov.

Avšak aj nárast v období 1955-1960 je relevantným, pretože vtedajšie kapacity boli slabo pripravené na tak vysoký nárast.

Z daných dát je možné taktiež vypočítať percentuálny medziročný populačný rast. Ten, tak predstavuje 3,07% v priebehu 60 rokov.

Počet UNRWA registrovaných utečencov sa počas jej doby pôsobenia viac ako späťnásobil.

3.1 Jordánsko

Pokiaľ zohľadňujeme jednotlivé oblasti, v ktorých UNRWA pôsobí, je možné skonštatovať, že Jordánsko je krajinou s najväčším počtom registrovaných utečencov. Ich počet sa v rokoch 1950-2010 takmer zštvornásobil. Pôvodne Jordánsko hostilo vyše 55% registrovaných utečencov, no s pretrvávajúcim konfliktom a narastajúcim počtom

v iných oblastiach dnes predtavuje približne 40% všetkých registrovaných utečencov.

V rokoch 1965-1970 je možné sledovať značný pokles – 182 051, čo v danom období predstavuje 26,46%. Avšak, v tomto období stráca Jordánsko Západný breh (preto pred týmto obdobím nie je v štatistikách uvádzaný samostatne) po Šesťdňovej vojne z roku 1967 s Izraelom. Tento pokles je teda len fiktívny, pretože utečenci de facto prešli len pod inú správu. Ak však dané údaje očistíme o počet, ktorý prešiel pod izraelskú správu zistíme, že v Jordánsku je možné sledovať nárast o vyše 90 tisíc registrovaných utečencov.¹⁰² Pokles súvisí so stratou územia a nie so znížením počtu utečencov, ktorý naopak v dôsledku vojny ešte vzrástol. V posledných dvadsiatich rokoch sa počet utečencov v Jordánsku zdvojnásobil, a od roku 1990 zaznamenáva nárast o vyše 200000 utečencov v priebehu hodnotených období. Najvýraznejší nárast je možné sledovať v období 1990-1995, čo je možné pripisovať vyhosteniu palestínskych robotníkov z Kuvajtu, ktoré sa odohralo v dôsledku prvej vojny v zálive. Počas tej sa predstavitelia OOP a Jásir Arafat postavili na stranu Iraku a Sadáma Husajna, ktorý napadol Kuvajt. Rovnako môže byť politika v Lýbii dôsledkom tohto rastu.

Fakt, že najväčší počet UNRWA registrovaných utečencov je práve v Jordánsku je možné vysvetliť politikou Jordánska voči utečencom, ktorým bolo pôvodne udelené občianstvo a v porovnaní s inými oblastami pôsobenia UNRWA požívajú najlepšie podmienky pre život. Fakt, že nie sú plne závislí na službách UNRWA a sú lepšie začlenení do spoločnosti sa odráža nie len v ich počte, ale aj v tom, že len 17,5% všetkých utečencov žije v utečeneckých táboroch.

¹⁰²Počet registrovaných utečencov v roku 1970 v Jordánsku (506 038) a Západnom brehu (272 692) spolu predstavoval 778 730, čo je o 90 641 viac ako v roku 1965 v Jordánsku (688 089).

3.2 Libanon

V porovnaní k ostatným oblastiam Libanon vykazuje najnižší percentuálny aj absolútny nárast v priebehu hodnoteného obdobia. Pri svojom etablovaní UNRWA registrovala v roku 127 600 utečencov (čo predstavovalo necelých 14% z celkového počtu) a v roku 1955 ich počet klesol o 26 780, čo znamenalo pokles ich podielu na približne 11%. V nasledujúcom období však zaznamenala vyše 35% nárast. Celkovo je možné sledovať 3,5-násobný nárast v období rokov 1950-2010, čo je však v pomere k ostatným oblastiam oveľa nižší nárast.

Libanon predstavuje najnižší počet a nárast v rámci oblastí pôsobnosti UNRWA. Je to možné vysvetliť niekoľkými faktormi. Libanon palestínskym utečencom poskytuje najhoršie podmienky zo všetkých štátov, v ktorých UNRWA pôsobí, čo už bolo spomenuté v podkapitole 3.4.2 Libanon. V dôsledku toho viac ako polovica UNRWA registrovaných utečencov žije v utečeneckých táboroch, kde im UNRWA poskytuje zdravotnú starostlivosť a vzdelanie až po stredoškolské vzdelanie, ktoré im je odopierané na štátnej (libanonskej) úrovni.

3.3 Sýria

Sýria predstavuje oblasť, ktorá mala dlhodobo najmenej UNRWA registrovaných utečencov na svojom území. Až do roku 1995 bola oblasťou s najmenším počtom, kedy ju vystriedal Libanon. Počet registrovaných palestínskych utečencov v Sýrii predstavuje pravidelne viac ako 10%-ný nárast v 5-ročnom období. To predstavuje nárast v

rozmedzí 20 až 70 tisíc utečencov za päť rokov. V súčasnosti má UNRWA v Sýrii pol milióna utečencov, ktorým poskytuje svoje služby.

V súvislosti s pretrvávajúcou občianskou vojnou v Sýrii, k 20. aprílu 2013 bolo vyše 400 000 palestínskych utečencov odkázaných na humanitárnu pomoc, čo predstavuje takmer dvojnásobok oproti stavu zo Septembra 2012. Mnohí utečenci taktiež utiekli do Libanonu a Jordánska, prípadne aj mimo zóny pôsobenia UNRWA.¹⁰³

3.4 Západný breh

Západný breh bol až do roku 1967 súčasťou Jordánska (do roku 1950 okupovaný, od roku 1950 anektovaný), a preto štatistiky pred týmto rokom Západný breh neuvádzajú samostatne. Prvýkrát sa v mnou použitých štatistikách objavuje až v roku 1970, kedy počet utečencov v danej oblasti predstavoval takmer 20%. Od tohto obdobia, však podiel permanentne klesá. Napriek tomu je Západný breh oblasťou s tretím najväčším počtom UNRWA registrovaných palestínskych utečencov.

V absolútnych číslach počet palestínskych utečencov kontinuálne narastá, a to od roku 1985 (s výnimkou obdobia 1995-2000) o viac ako 15% v porovnaní s predchádzajúcim hodnoteným obdobím. Najvýraznejší nárast je možné sledovať v období rokov 1990-1995, 2000-2005 a 2005-2010, kedy sa tieto údaje vymykajú priemeru.

¹⁰³UNRWA, Syria crisis situation update (Issue 43), Dostupné z WWW:
<http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=1721>

Od samostatného zaradenia Západného brehu do štatistík až po rok 2010 je možné sledovať ztrojnásobenie pôvodného počtu registrovaných utečencov.

3.5 Pásmo Gazy

Pásmo Gazy predstavuje teritoriálne najmenšiu jednotku avšak je tu registrovaný 2. najvyšší počet palestínskych utečencov. Ich počet sa v priebehu 60 rokov takmer zšesťnásobil, čo je najvýraznejší nárast zo všetkých UNRWA spravovaných oblastí. Pomer sa v priebehu daného obdobia premieňal, a registrovaní palestínski utečenci v Gaze tvorili premenlivo jednu pätinu až štvrtinu všetkých UNRWA registrovaných utečencov.

V rokoch 1960-1965 oblasť zaznamenala takmer 32%-ný nárast oproti predchádzajúcemu obdobiu, čo predstavuje viac ako 70 tisíc nových registrovaných utečencov. Najvýznamnejší nárast je možné zaznamenať, ako je to aj v prípade ostatných území (okrem Libanonu), v období 1990-1995, kedy bol nárast takmer 200 tisíc, čo predstavovalo v danom období viac ako tretinový nárast.

Dnes sa na palestínskych autonómnych územiach (Pásmo Gazy spolu so Západným brehom) nachádza okolo 40% všetkých UNRWA registrovaných utečencov.

3.6 Zhodnotenie výsledkov

Z dostupných údajov môžeme vytvoriť niekoľko záverov.

1. počet UNRWA registrovaných palestínskych utečencov kontinuálne narastá a v období jej existencie sa viac ako späťnásobil;
2. medziročný prírastok UNRWA registrovaných utečencov v rokoch 1950-2010 predstavoval v priemere 3,07%;
3. najväčší počet registrovaných utečencov sa vždy nachádzal v Jordánsku;
4. najväčší nárast organizácia zaznamenala v rokoch 1990-1995, kedy bol nárast oproti predchádzajúcemu obdobiu 30,96%, teda 750 127 nových registrovaných utečencov.

Mnoho kritiky sa obracia práve na fakt, že UNRWA nevyriešila problém utečenectva a štatistiky dokazujú, že ich počet stále narastá, a teda problém naďalej pretrváva a expanduje.

Avšak, pokiaľ hodnotíme UNRWA na základe mandátu, ktorý jej je stanovený, tak si organizácia plní svoju úlohu. Právo na registráciu majú „*palestínski utečenci a potomkovia mužských palestínskych utečencov, zahŕňajúce legálne adoptované deti*“¹⁰⁴, a teda status je dedičný. Medziročný nárast registrovaných utečencov zodpovedá cca 3%, čo je v porovnaní s nárastom počtu obyvateľov v štátoch daného regiónu (Jordánsko, Sýria, Libanon) podpriemerný výsledok.

¹⁰⁴UNRWA, Consolidated Eligibility and Registration Instructions 2009, citované podľa BARTHOLOMEUSZ, L. (2009) The Mandate of UNRWA at Sixty. str. 457

Je relevantné porovnať tento nárast k populačnému nárastu v oblasti. Nie je však možné porovnávať k iným etnikám, a preto budem porovnávať v raste k jednotlivým štátom – konkrétne k štátom v danej oblasti – Jordánsko, Sýria, Libanon, Irak a Egypt. (pozn. autorky: napriek tomu, že Izrael je významným štátom v regióne, nepovažujem jeho zahrnutie a následné porovnanie k jeho rastu za relevantné z dôvodu jeho imigračného charakteru, ktorý neodpovedá prirodzenému nárastu obyvateľstva)

Tab. 6 Porovnanie nárastu obyvateľstva v regióne v rokoch 1950-2010

<u>Štát/Rok</u>	1950 ¹⁰⁵	2010	X-násobný nárast
Jordánsko	561 000	6 407 000	11,4 (7,8) ¹⁰⁶
Libanon	1 364 000	4 125 000	3
Sýria	3 465 000	22 198 000	6,4
Irak	7 380 000 ¹⁰⁷	32 030 000	4,3
Egypt	27 903 000 ¹⁰⁸	81 121 000	2,9
Palestínski utečenci ¹⁰⁹	917 000	4 996 000	5,4

Zdroj: Zostavené autorkou na základe údajov z United States Census Bureau

a World Bank

Ako je možné sledovať, tak v rámci regiónu nastal v danom období niekoľkonásobný nárast obyvateľstva. Pre túto prácu nie je podstatné prečo sa tak stalo,

105Údaje pochádzajú z United States Census Bureau, dostupné z WWW:

<http://www.census.gov/population/international/data/idb/informationGateway.php> Tieto údaje, a nie údaje World Bank, boli použité, pretože World Bank poskytuje dáta len do roku 1960, čo je pre účely tohto výskumu nepostačujúce.

106Údaje pre Jordánsko sú skresľujúce, pretože tento nárast je výrazne spôsobený práve palestínskym prisťahovalectvom. Ak by sme však oddelili 2 milióny UNRWA registrovaných utečencov, tak nárast by bol aj tak 7.8-násobný.

107Údaje z roku 1960 podľa World Bank.

108Údaje z roku 1960 podľa World Bank.

109UNRWA Statistics

ale že sa tak stalo. Nie je teda možné obviňovať UNRWA z nárastu palestínskych utečencov.

Tento nárast je prirodzený a odpovedá ako pravidlám UNRWA pre registráciu (registruje mužských potomkov utečencov), tak aj jej mandátu. Tým, že počet registrovaných utečencov narastá pomáha pri dosahovaní svojich cieľov skupine, ktorá v dôsledku demografického rastu narastá a nejedná sa o fiktívny nárast.

Na základe zistení je možné sledovať, že Jordánsko je už od počiatku vzniku problému palestínskeho utečenectva, krajinou s najväčším počtom UNRWA registrovaných utečencov. Tento fakt vyplýva pravdepodobne z dvoch prepojených faktov – sociálneho a politického. Prvým je kultúrna blízkosť a rodinné väzby medzi Palestíncami a Jordáncami, ktorá mohla byť primárnou príčinou, prečo si tí vybrali práve Jordánsko za cieľ svojho úteku. Je možné taktiež predpokladať, že v dôsledku tejto blízkosti získali palestínski utečenci v tejto krajine lepšie postavenie ako v iných krajinách regiónu. Z toho plynie druhý, politický dôvod, pre ktorý sa ďalšie vlny utečencov rozhodli utiecť práve do Jordánska. Lepšie životné podmienky, ktoré im boli poskytnuté mohli byť faktorom, ktorý bol rozhodujúcim pri výbere krajiny úteku.

Posledným záverom v tejto časti je, že na základe zistení bol zaznamenaný výrazný nárast v rokoch 1990-1995, ktorý by som pripisovala na vrub prvej vojny v zálive, ktorá sa odohrávala medzi augustom 1990 a februárom 1991. Počas tej sa predstavitelia OOP a Jásir Arafat postavili na stranu Iraku a Sadáma Husajna, ktorý napadol Kuvajt. V Kuvajte v tomto období žilo okolo 450 000, ktorí boli nútení odísť z Kuvajtu.¹¹⁰ Toto vyhostenie predstavovalo značnú záťaž pre systém v čoho dôsledku

110BBC News, Angry Welcome for Palestinians in Kuwait, 30.máj 2001, Dostupné z WWW:

väčšie množstvo ľudí potrebovalo a bolo odkázaných na pomoc a podporu agentúry. Avšak tento nárast taktiež dokazuje, že UNRWA si plní svoju úlohu a v časoch krízy poskytuje pomoc osobám, pre ktoré je zriadená. To však všetko za predpokladu, že sa jednalo o ľudí, ktorí utiekli do Kuvajtu z Palestíny v dôsledku prvej arabsko-izraelskej vojny alebo Šesťdennej vojny.

Existujú aspoň dva problémy, ktoré štatistiky UNRWA nepostihujú, a ktoré sú vnímané problematicky a kriticky. Po prvé, čísla môžu byť skresľujúce, pretože zahŕňajú aj neexistujúce osoby (napr. neoznámenie úmrtia) a opakované registrácie.¹¹¹ Tento problém bol však značne eliminovaný už v priebehu prvých rokov existencie agentúry, a preto ovplyvňujú najmä skoršie dáta. Druhým problémom je poskytovanie pomoci, a teda registrácia aj tých utečencov, ktorí nie sú priamo odkázaní na pomoc UNRWA, čo kritizuje napríklad James Lindsay.

Táto kapitola úspešne potvrdila Hypotézu 1, a to že *UNRWA nie je zodpovedná za zmeny v počte palestínskych utečencov*. Za nárast počtu registrovaných utečencov je zodpovedný populačný vývoj, ktorý bol typický pre skúmanú oblasť v rokoch 1950-2010. Taktiež poukazuje na fakt, že za výrazný nárast sú zodpovedné vonkajšie faktory (v danom prípade prvá vojna v zálíe a vyhodenie z Kuvajtu, vyhodenie z Líbye) a tým, že vzrástol počet utečencov v danom období UNRWA dokazuje, že plní svoju rolu v otázke pomoci palestínskym utečencom, a teda plní úlohu, pre ktorú bola stanovená.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/1361060.stm>

111 LINDSAY, J. (2009). Fixing UNRWA. The Washington Institute for Near East Policy, str. 24

4 Vývoj vzdelávacieho programu UNRWA

Nadobudnutie znalostí a skúseností je jedným z cieľov, ktoré sa programy UNRWA snažia dosiahnuť. Vzdelaná populácia totiž predstavuje možnosť lepšej budúcnosti, v ktorej by, v našom prípade palestínski utečenci, mohli dosiahnuť lepšiu životnú úroveň, ktorej strojcom by boli oni sami a nie medzinárodná organizácia, či iný zahraničný činiteľ.. UNRWA umiestnila vzdelávanie do centra utečeneckých komunít – školy boli prvými stavbami postavenými v utečeneckých táborech.¹¹² Tento program je relevantný najmä preto, že veľké množstvo vyššej a strednej vrstvy utieklo z Palestíny v prvých mesiacoch arabsko-izraelskej vojny, čím oblasť prišla o značnú časť vzdelanej populácie.

V tejto časti sa budem venovať postupnému nárastu počtu škôl¹¹³, učiteľov, žiakov a finančných zdrojov a pomeru medzi nimi v rôznych päťročných obdobiach na základe údajov obsiahnutých v správach riaditeľa UNRWA podávaných každoročne k 30. júnu daného roka Valnému zhromaždeniu OSN.

Vzdelávací program UNRWA-UNESCO nadväzoval na prácu dobrovoľných humanitárnych organizácií, ktoré postupne predali svoje školy pod správu UNRWA. UNRWA primárne nepredpokladala, že bude zabezpečovať vzdelávanie, pretože jej mandát bol dočasný a očakávalo sa skoré vyriešenie situácie. Keďže problém pretrvával, UNESCO naštartovalo vzdelávací program v roku 1949 s príspevkom

112ROSENFELD, M. From Emergency Relief Assistance to Human Development and Back: UNRWA and the Palestinian Refugees, 1950-2009. Refugee Survey Quarterly, Vol. 28, Nos 2&3, str. 301

113Zohľadňované sú len základné a prípravné školy, ktoré sú priamo spravované UNRWA-UNESCO a nie tie, ktoré sú týmito agentúrami spolufinancované. V prípade Libanonu sú zahrnutí aj študenti stredných škôl.

38 000 USD a zabezpečilo výučbu v 61 školách v Libanone, Sýrii, Jordánsku a Gaze, ktorú navštevovali žiaci vo veku 6 až 14 rokov.¹¹⁴

Postupne preberala UNRWA kontrolu nad viac ako 74 školami, s viac ako 700 učiteľmi a 35 740 žiakmi¹¹⁵, ktoré koordinovala spolu s UNESCO.

Tab.7 Vývoj počtu žiakov, škôl, učiteľov a financovania vzdelávacieho programu UNRWA

<u>Rok</u>	<u>Počet žiakov</u>	<u>Počet škôl</u>	<u>Počet učiteľov</u>	<u>Rozpočet na vzdelanie (v mil. USD)¹¹⁶</u>
1951	43 112	114	846	0,26
1955	104 751	212	1 610*	4,4
1960	123 883	382	3 287	8,25
1965	167 993	440	5 112	14,90
1970	219 378	480	6 268	22,06
1975	275 306	592	8 360	50,81
1980	314 164	627	9 479	83,14
1985	349 224	635	10 084	91,26
1990	365 625	632	10 659	117,72
1995	421 854	637	12 257	277,70
2000	473 742	634	14 298	161,70

114Report of the Director of the United Nations Relief and Works Agency For Palestine Refugees in the Near East, Kapitola V, odst. 204 Dostupné na WWW:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/8D26108AF518CE7E052565A6006E8948>

115UN GA, GENERAL ASSEMBLY OFFICIAL RECORDS : FIFTH SESSION SUPPLEMENT No. 19 (A/1451/Rev.1), Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/EC8DE7912121FCE5052565B1006B5152> Kapitola IV, odstavec 40.

116Údaje boli zaokrúhlené na najbližšiu stotinu.

* Odhad na základe údajov v SPECIAL REPORT OF THE DIRECTOR CONCERNING OTHER CLAIMANTS FOR RELIEF z roku 1955.

2005	488 795	652	16 123	194,61
2010	482 920	691	22 178	288,11

Zdroj: Zostavené autorkou.¹¹⁷

Tab. 8 Percentuálne vyjadrenie výdavkov na vzdelávací program k celkovému rozpočtu

<u>Rok</u>	<u>% vyjadrenie rozpočtu na vzdelávací program UNRWA</u>
1951	0,62%
1955	19,75%
1960	21,32%
1965	39,63%
1970	47,80%
1975	45,45%
1980	52,33%
1985	53,87%
1990	51,05%
1995	50,80%
2000	53,74%
2005	53,92%
2010	50,72%

Zdroj: Zostavené autorkou

Tab.9 Počet žiakov na učiteľa, financie na školu a na žiaka.

<u>Rok</u>	<u>Priemerný počet žiakov na učiteľa</u>	<u>Fiencie v priemere na školu (v USD)</u>	<u>Priemerne USD na žiaka</u>
1951	50,96	2 280,70	6,03
1955	65,06	20 754,72	42,00
1960	37,69	21 596,86	66,60

¹¹⁷Tabuľka bola zostavená autorom na základe výročných správ a špeciálnych správ komisára UNRWA vydaných v rokoch 1950-1995 a štatistík UNRWA z rokov 2000-2010.

1965	32,86	33 853,64	88,69
1970	35	45 958,33	100,56
1975	32,93	85 827,70	184,56
1980	33,14	132 599,58	264,64
1985	34,63	143 716,54	261,32
1990	34,30	186 265,82	321,97
1995	34,42	435 949,76	658,28
2000	33,13	255 047,32	341,33
2005	30,32	298 481,60	398,14
2010	21,77	416 946,46	596,60

Zdroj: Zostavené autorkou

Tab. 10 Pomer žiakov (utečencov) k celkovému počtu utečencov

<u>Rok</u>	<u>Celkový počet utečencov</u>	<u>Počet žiakov v UNRWA školách</u>	<u>% žiakov z celkovej populácie</u>
1950	914 227	43 112	4,72%
1955	905 986	104 751	11,56%
1960	1 120 889	123 883	11,05%
1965	1 280 823	167 993	13,12%
1970	1 425 219	219 378	15,39%
1975	1 632 707	275 306	16,86%
1980	1 844 318	314 164	17,03%
1985	2 093 545	349 224	16,68%
1990	2 422 514	365 625	15,09%
1995	3 172 641	421 854	13,30%
2000	3 737 494	473 742	12,68%
2005	4 283 892	488 795	11,41%
2010	4 966 664	482 920	9,72%

Zdroj: Zostavené autorkou

4.1 Zhodnotenie výsledkov

Na základe dostupných údajov je možné zaznamenať značný nárast vo všetkých vyhodnocovaných oblastiach a zaznamenať niekoľko podstatných trendov vo vývoji.

Z dát je možné vyhodnotiť niekoľko záverov.

UNRWA zaznamenala v prvých 30 rokoch svojho pôsobenia viac ako 10-násobný nárast v počte žiakov na svojich školách. Z pôvodného počtu 43 112 v roku 1951 dosahuje dnes počet takmer pol milióna žiakov.

Zároveň UNRWA zaznamenala nárast škôl zo 114 v roku 1951 na súčasných 691 v roku 2010. Ich nárast sa stabilizoval v roku 1980, kedy ich počet dosiahol 627 škôl a odkedy je nárast oproti predchádzajúcemu päťročnému obdobiu stabilný. Rovnako to je aj v prípade žiakov, ktorých počet síce narastal, nebol však natoľko dramatický ako v prvých 30 rokoch pôsobenia UNRWA v danej oblasti.

Rovnako ako narastal počet žiakov a škôl vzrastal aj počet učiteľov, ktorý však naopak zaznamenal výraznejší nárast až v posledných rokoch a nie v začiatkoch fungovania vzdelávacieho programu UNRWA.

Vzdelávací program UNRWA sa dostal z okrajového programu UNRWA do centra jej záujmu, čo je možné doložiť nárastom finančného kapitálu, ktorý je danému programu vyhradený z celkového rozpočtu agentúry. Zatiaľ čo na začiatku tento program predstavoval len cca 260 000 USD, čo tvorilo 0,62% z celkového rozpočtu, v dôsledku pretrvávania konfliktu a značnej zmeny v pôsobení UNRWA, program dnes predstavuje 50% celkového rozpočtu. Táto zmena nastala v období rokov 1975-1980,

kedy v roku 1980 zaznamenávame v štatistikách prvýkrát dosiahnutie 50% hranice. Tento výrazný finančný nárast v tejto oblasti bol možný aj vďaka postupnej marginalizácii podporného programu a zníženiu prídeltov stravy, čím sa ušetrili financie v tejto oblasti a boli presunuté do oblasti vzdelávania. Tento prechod nastal v 70. rokoch, čo sa ukazuje aj v mojej analýze dát.

Program prvotne predstavoval priemerne veľmi vysoký pomer žiakov na učiteľa. V roku 1955 dosahoval v priemere až 65 žiakov na jedného učiteľa, čo znamená, že niektorí učitelia mali týchto žiakov ešte viac. Tento extrém sa však podarilo eliminovať už v počiatkoch fungovania agentúry, keď v roku 1960 bol tento pomer už 38 žiakov na učiteľa. Výraznejšia zmena prišla roku 2010. Vtedy bol už tento pomer oveľa vyrovnanejší a približoval sa štandardom Západu (Veľká Británia a Francúzsko majú pomer približne 20 žiakov na učiteľa; Slovensko a Česká republika okolo 18¹¹⁸), kedy na jedného učiteľa pripadalo približne 22 študentov. Avšak jedná sa o priemer, čo znamená, že niektoré oblasti budú výrazne nad priemerom, iné naopak pod ním.

Z daných údajov je taktiež možné vyvodit', že nárast financií do oblasti vzdelávania je rýchlejší ako nárast počtu študentov, čo dokazuje pomer financovania na žiaka a tým sa zlepšuje kvalita ich vzdelania. V roku 1951, kedy školstvo bolo okrajové ako do počtu, tak financií, pripadalo na jedného študenta teoreticky 6 USD, zatiaľ čo dnes je to teoreticky približne 100-krát viac. Rovnako je tento pomer možné vidieť aj vo financovaní škôl. Tieto výpočty však nie sú presné¹¹⁹ (preto používam opakované

118 EUROSTAT, Education Statistics, Dostupné z WWW:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Education_statistics

119V skutočnosti, na základe UNRWA/UNESCO výročnej správy z roku 2010 bolo na jedného študenta vynaložených 35 USD na mesiac, teda 420 USD za rok. Avšak napriek tejto značnej odchýlke sa jedná o 70-násobný nárast v roku 2010 oproti roku 1951. Údaje dostupné z WWW:

www.unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf

termín „teoreticky“), napriek tomu, že ukazujú určitý progres, pretože od založenia UNRWA bolo pridaných viacero vzdelávacích programov nad rámec základného vzdelávania, na ktoré ide značné množstvo finančných prostriedkov. Je však relevantné ukazovať tento pomer, pretože tieto financie sú používané na vzdelávanie palestínskych utečencov, a to či už v tréningových centrách či pridelovaním štipendií na ďalšie vzdelávanie. Napriek tomu, základne a prípravné vzdelávanie pohlcuje najväčšiu časť prostriedkov.

4.2 Nedostatky vyplývajúce z dát

Zásadný problém však vnímam v prípade vzťahu celkového počtu palestínskych utečencov a ich vývoja k vývoju počtu žiakov na základných a prípravných školách. Na základe populačnej pyramídy (viď obrázok 1 v prílohe), počet detí registrovaných utečencov, ktoré sú vo veku 5 až 14 rokov je v priemere cca 20%. Keď si však tento údaj porovnáme s výsledkami v tabuľke 10 musíme konštatovať, že školy UNRWA nepostihujú celkovú možnú populáciu a najmä majú percentuálne klesajúcu tendenciu.

Pokiaľ sa budeme riadiť dostupnými informáciami ohľadne populačnej pyramídy palestínskych utečencov v Palestíne z roku 2006, ktorú uverejnil Palestínsky centrálny štatistický úrad, vyše 30% detí sa nachádza vo veku 5 až 14 rokov, čiže veku, kedy by mali navštevovať školu. Rovnako, keď si tento údaj porovnáme s výsledkami v tabuľke 10 musíme konštatovať, že školy UNRWA nepostihujú celkovú možnú

populáciu.

Napriek tomu, že nie je možné generalizovať aplikáciu na všetky oblasti, tento fenomén je možné vysvetliť návštevnosťou detí utečencov štátnych škôl, tak ako to vysvetľuje report v prípade Libanonu, kde len 26,7% študentov navštevuje UNRWA spravované školy, a to kvôli:

- geografickému rozptylu utečencov naprieč Jordánskom;
- nedostatočnému pokrytiu a poskytovaniu služieb UNRWA v niektorých oblastiach;
- veľkému množstvu škôl pracujúcich na smeny (90,17%);
- nárastu pracovných dní a rôznych časoch.¹²⁰

Pokiaľ vezmeme do úvahy tieto faktory musíme skonštatovať, že UNRWA neplní dostatočne dobre svoju úlohu, keďže pravdepodobne narastá celkovo percento utečeneckých detí, ktoré navštevujú skôr štátom riadené školy ako tie spravované UNRWA. Keďže školy dlhodobo pracujú na dve smeny, v priebehu fungovania agentúry sa zlepšuje pomer žiak:učiteľ v prospech žiaka a agentúra vynakladá viac financií, hľadala by som príčinu tohto prechodu k inej forme vzdelania v nižšej kvalite týchto škôl alebo možnosti, že deti školy nenavštevujú vôbec. Z daných dát by sme mohli vyvodit', že napriek narastajúcemu počtu žiakov ich pomer k celkovému počtu detí v danom veku klesá.

120 Výročná správa vzdelávacieho programu UNRWA/UNESCO z roku 2010, str.18, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf

Avšak tieto údaje nepostihujú niekoľko podstatných faktov, ktoré sú relevantné a ktoré je potrebné zvážiť. Vo výročných správach UNRWA sa opakovane objavujú 2 veľmi podstatné údaje, a to, že veľké množstvo škôl funguje na smeny (v roku 2010 to bolo 80% základných a 60% prípravných škôl¹²¹), čo predstavuje komplikácie pri výučbe. Znižuje sa tým síce množstvo študentov v triedach a tým sa zaručuje osobnejší prístup, ktorý by mal znamenať lepšiu kvalitu vzdelania, avšak na druhú stranu predstavuje aj vyššie vyťaženie vyučujúcich a tým z ich strany poskytovanie nižšej kvality výučby a prebratia menšieho množstva potrebnej látky. Toto taktiež ovplyvňuje samotných študentov, ktorí v dôsledku takéhoto rozloženia výučby často prichádzajú o mimoškolské aktivity, ktoré by mali byť neoddeliteľnou súčasťou ich dospievania. Obzvlášť prínosné by boli pre tieto deti žijúce v stresových situáciách každodenného života.¹²² Vyučujúci samotní predstavujú druhý problém, ktorý štatistiky nepostihujú. Je síce možné zaznamenať ich nárast, avšak ich kvalifikácia bola z počiatku na veľmi nízkej úrovni.

Problém slabej kvalifikácie učiteľov sa však UNRWA-UNESCO snaží riešiť, a to vzdelávacími programami pre učiteľov. Tie boli spustené v rámci Inštitútu pre vzdelávanie už v roku 1964, a ponúkajú rozšírenie znalostí v programoch ako sú: ďalšie vzdelávanie pre už existujúcich učiteľov; výučba budúcich učiteľov; základné a doplnkové vzdelávanie a krátkodobé a dlhodobé vzdelávacie programy.¹²³ Za existencie tohto programu bolo takto vyškolených a preškolených vyše 30 000 učiteľov¹²⁴. Tento

121 Výročná správa vzdelávacieho programu UNRWA/UNESCO z roku 2010, str.14, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf

122 Výročná správa vzdelávacieho programu UNRWA/UNESCO z roku 2010, str.20, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf

123 UNRWA, Teacher Trainings, Dostupné na WWW: <http://unrwa.org/etemplate.php?id=734>

124 UNRWA/UNESCO Institute of Education, 2004-2005, Annex I, str. 18, Dostupné z WWW: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001407/140777eb.pdf>

počet však skôr odpovedá kvantite ako kvalite.¹²⁵ Problémom, a to najmä pre Izrael je, že učitelia učia na základe vlastného presvedčenia o dejinách a geografii Palestíny a nie na základe študijných plánov, ktoré sú predpísané UNRWA a štátom, kde pôsobia.

Ďalšou premennou, ktorú je vhodné brať do úvahy pri detailnejšej analýze je počet žiakov, ktorí ukončili svoju školskú dochádzku predčasne. Avšak pokiaľ porovnáme tento údaj, ktorý bol v prípade palestínskych utečencov Západného brehu a Pásm Gazy v roku 2006 22,6% k neutečeneckým žiakom (ich predčasné ukončenie dochádzky bolo v 27,2% prípadov)¹²⁶ je nutné pripustiť, že UNRWA vykonáva svoju úlohu v tejto oblasti lepšie ako školstvo poskytované Palestínskou národnou autoritou.

4.3 Zhrnutie výsledkov analýzy

Na základe daných údajov môžeme vyvodiť tieto fakty:

1. UNRWA dnes poskytuje vzdelanie na základnom a prípravnom stupni viac ako 10-násobnému počtu detí oproti roku 1951;
2. De facto dnešný počet škôl bol dosiahnutý na konci 70.rokov;
3. Dnešný počet žiakov na učiteľa je cca 22 žiakov, čo zodpovedá európskym štandardom;

125Výročná správa vzdelávacieho programu UNRWA/UNESCO z roku 2010, str.65, Dostupné z WWW: www.unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf

126Palestinian National Authority, Palestinian Central Bureau of Statistics, 2008, Dostupné z WWW: <http://82.213.38.42/Portals/pCBS/PressRelease/FINAL%20COPY%20REFUGEE%20DAY%20Edit.pdf>

4. Koncom 70., začiatkom 80. rokov UNRWA presunula väčší záujem na oblasť vzdelávania, čo sa prejavuje vo viac ako 50%-nej alokácii jej zdrojov do tejto oblasti.

Na záver je nutné dodať, že vývoj počtu žiakov navštevujúcich školy UNRWA je len jednou z možností ako hodnotiť prácu UNRWA a jej starostlivosť o utečencov. Avšak tento prístup ukazuje, do akej miery sa UNRWA podieľa na poskytovaní základného vzdelania pre skupinu registrovaných utečencov.

Odhliadnuc od kvality, ktorú sieť škôl spravovaných UNRWA poskytuje je nutné na základe daných výsledkov zhodnotiť, že UNRWA z časti plní svoju úlohu, a to tým, že sa snaží zlepšovať vzdelanie tejto časti populácie, ktorá bola v počiatkoch viac znevýhodňovaná ako je dnes. Narastajúcemu počtu utečencov zodpovedá ako finančný nárast v tejto oblasti, tak nárast počtu učiteľov a tým zníženie počtu žiakov na študenta, čo by malo zaručovať vyššiu kvalitu.

Avšak na základe demografického vývoja a populačnej pyramídy (príkladovo použitá populačná pyramída z kapitoly číslo 2. Palestínsky utečenec) je možné zhodnotiť, že percentuálny počet žiakov z celkového množstva, ktorí sú vo veku 6-14 a ktorí navštevujú UNRWA spravované školy má klesajúcu tendenciu. To možno pripisovať na vrub klesajúcej kvalite či nevhodnej lokalizácii škôl a tým zlyhaniu poskytnúť vzdelanie tým, pre ktorých je primárne určené.

Na záver tejto kapitoly je teda nutné povedať, že hypotéza 2 nebola ani potvrdená ani vyvrátená na základe vybraných údajov. UNRWA prispôbuje svoje kapacity vývoju a vzdelávací program je pre ňu tým najpodstatnejším. To sa odráža vo

financovaní, kedy vzdelávací program od konca 70. rokov pohlcuje viac ako 50% celkového rozpočtu. Rovnako kontinuálne navyšovanie rozpočtu na vzdelanie a nárast učiteľov v školstve znamená lepší prístup k žiakom. Avšak fakt, že iné školy v regióne sú viac vyhľadávané znamená, že školy UNRWA majú klesajúcu kvalitu. Druhou možnosťou zostáva, že deti nenavštevujú školu vôbec.

Záver

Táto diplomová práca si dala za cieľ vyhodnotiť pôsobenie UNRWA na Blízkom východe v období 1950-2010. Pre toto hodnotenie pôsobenia sa zamerala na 2 odlišné, avšak prepojené oblasti. Prvou bola oblasť populačného vývoja počtu palestínskych utečencov, ktorí spadajú pod ochranu tejto agentúry OSN. Úlohou bolo popísať a vyhodnotiť, či tento nárast je umelo vytvorený a teda či organizácia umelo predlžuje utečenecký status týchto ľudí. Druhým cieľom bolo vyhodnotiť vzdelávací program UNRWA v prepojení návštevnosti jej škôl so skutočným pomerom detí vo veku 6-14 rokov, finančným zabezpečením a vývojom kapacít. Tieto dve oblasti boli skúmané, pretože majú relevanciu pre izraelsko-palestínsky konflikt a ustanovenie mieru a štátu Palestína. Vzdelaná populácia je podstatná pre existenciu tohto potenciálneho budúceho štátu.

Na základe dát bolo možné dôjsť k niekoľkým záverom a tým potvrdiť prvú a nepotvrdiť, no ani nevyvrátiť druhú hypotézu.

Prvá hypotéza predpokladala, že UNRWA nie je zodpovedná za zmeny v počte palestínskych utečencov, a teda tým nepredlžuje konflikt v oblasti. Na základe späťnásobenia počtu palestínskych utečencov v priebehu analyzovaného obdobia, čo predstavuje v priemere okolo 3%-ný medziročný rast by sa mohlo javiť, že organizácia je zodpovedná za nárast. Rovnako, aj nárast v rokoch 1990-1995 o viac ako 30% oproti predchádzajúcemu obdobiu by mohol predstavovať kritiku tejto agentúry. Pokiaľ sme však tieto údaje porovnali k ostatným štátom v oblasti zistili sme, že jordánsky (očistený od príchodu palestínskych utečencov) a sýrsky prírastok bol vyšší, a teda

UNRWA nenavyšovala tento počet umelo, ale v súlade so svojím mandátom, keď registruje potomkov mužských utečencov. Radikálny nárast v období rokov 1990-1995 je nutné vnímať v spojitosti s prvou vojnou v zálive a vyhostením takmer polmiliónovej palestínskej populácie z Kuvajtu. Nárast v počte registrovaných utečencov teda naznačuje, že UNRWA si iba plní svoju povinnosť pomoci (na základe svojho mandátu) voči skupine, pre ktorú je ustanovená. Prvá hypotéza sa teda ukázala byť správnou na základe spracovaných dát.

Druhá hypotéza predpokladala, že UNRWA je najdôležitejší aktér pri vzdelávaní palestínskych utečencov. Pre získanie kvalifikovaných záverov boli analyzované kvantitatívne údaje v oblasti základného a prípravného školstva poskytované priamo UNRWA vo svojich školách. Na základe ukazovateľov bolo možné určiť, že UNRWA bola schopná sa prispôsobiť vývojovým populačným trendom v populácií palestínskych utečencov a umožniť prístup k vzdelaniu 10-násobne väčšiemu počtu detí vo veku 6-14 rokov ako v roku 1951. Vzdelanosť predstavuje hlavný piliér práce UNRWA už od konca 70.rokov, čo sa ukazuje ako vo financovaní, ktoré predstavuje 50% jej rozpočtu (oproti pôvodnému necelému 1%), tak dosiahnutí počtu škôl. Vzťah počtu žiakov na učiteľa sa blíži európskym štandardom.

Problematickým však je, že počet detí palestínskych utečencov, ktoré majú právo študovať na UNRWA prevádzkovaných školách percentuálne k populácii klesá. Toto je možné vysvetľovať si buď nedobrym umiestnením týchto škôl, a teda zlyhávaním UNRWA poskytovať pomoc tam, kde je potrebná alebo znižujúcou sa kvalitou týchto škôl, ktoré funguje na smeny a teda sú uprednostňované iné školy. Je teda možné predpokladať, že buď znižujúca sa kvalita alebo nedobrá prístupnosť ku

vzdelaniu znamenajú presun k iným školám. Hypotézu sa však na základe daných údajov nepodarilo ani potvrdiť, ani vyvrátiť, pretože chýba zistenie, či tieto deti skutočne navštevujú iné školy alebo školu nenavštevujú vôbec.

Prínosom tejto práce je, že skutočne hodnotí UNRWA vo vzťahu ku palestínskym utečencom a nie k iným skupinám a nemieša ani pre účel analýzy termín Palestíнец s termínom palestínsky utečenec, čo často znamená skresľovanie údajov, no jednoduchší spôsob obdržania dát.

Autorka si je vedomá niekoľkých nedostatkov a nutnosti ďalšieho výskumu v niektorých oblastiach pre vyššiu dôveryhodnosť výstupov. Avšak problematickým je, že často dáta z tejto oblasti chýbajú či nie sú verejne prístupné. Napriek tomu je niekoľko oblastí, ktoré by bolo dobré zvážiť pri ďalších hodnoteniach a analýzach tejto organizácie.

Pri spracovaní tejto práce som brala ako dané, čo hovorí mandát UNRWA. Ten predstavoval základ, na ktorom funguje organizácia. Nebolo mojím cieľom hodnotiť jeho správnosť či právnosť. V prípade ďalších analýz, či UNRWA prispieva k nárastu počtu palestínskych utečencov by som navrhovala vyhodnotenie mandátu prideleného UNRWA a nie len samotnej činnosti organizácie, ktorá na ňom závisí. Ako a či ten mení situáciu v oblasti v dôsledku jeho zmien v priebehu daného obdobia. Tento výskum je potrebný najmä pri potvrdení alebo vyvrátení prvej hypotézy.

Za zaujímavé by som považovala lepšie preskúmať vzťah vyhostenia Palestíncov z Kuvajtu v spojitosti s nárastom počtu utečencov registrovaných UNRWA v návaznosti na jej mandát. Rovnako by bolo zaujímavou výskumnou prácou analyzovať výhody a nevýhody oboch týchto agentúr na prípade palestínskeho

utečenca, a to z hľadiska právneho, sociálneho a ekonomického.

V oblasti školstva som si vybrala síce obsiahlu tému základného a preparatórneho školstva, avšak UNRWA poskytuje svoje vzdelanie aj v ďalších oblastiach. Rovnako je potrebné zhodnotiť vývoj škôl, ktoré nie sú priamo pod kontrolou UNRWA, ale sú ňou do značnej miery podporované a prínos UNRWA v otázke vzdelávania žien.

Summary

The main aim of this MA thesis is to look at the work of UNRWA in 1950-2010. UNRWA is the unique UN organization which is providing its services to the sole ethnic group – Palestinian refugees. The thesis summarizes the history of the issue since 1948 and presents 2 different approaches represented by UNRWA and UNHCR. It also presents the history of the agency, its mandate, programs, fields of operation and financing.

It analyzes the issue of the Palestinian refugees based on the administrative definition provided by UNRWA. Firstly, it focuses on the population development of this group. Based on the data, the findings are that the number of the registered refugees grew more than five fold within the time analyzed, most of them living in Jordan with the major growth in the 1990-1995. This was concluded to be a result of the expulsion of Palestinian workers from Kuwait in 1990. The hypothesis was that UNRWA isn't responsible for the growth of the Palestinian population. In comparison to the region, it was concluded that the agency isn't responsible for the growing number of the refugees as its the result of the demographic and foreign developments.

Furthermore, on the question of the primary and preparatory education, the thesis focused on the development of the attendance of the UNRWA ran schools. Based on the research done, it has been concluded, that UNRWA education program expanded in number of pupils, schools, teachers, decreased teacher-student ratio and moved education to the centre of its work based on the budget it acquires. However, even though the number of students attending UNRWA ran school is continuously increasing,

the percentage of the population eligible for its schools is decreasing, now falling under 10%, what represents less than a half of the eligible pupils based on population pyramid. This has been concluded as a result of lowering quality of the schools or their unsuitable position. Therefore, UNRWA is not sufficiently playing its role in the education. However, the hypothesis that UNRWA is the major actor providing the education to refugee children can't be either proved or refuted because it's not researched if these children attend other schools or don't attend schools at all.

This thesis proved that the growth of the population of Palestinian refugees isn't the result of the UNRWA's artificial raise of this number but rather of the trends in the region. Thesis also demonstrated the importance of education program for UNRWA by its financial dedication and capacity dedication, however failed to prove its real share on the education. The thesis further encourages research in the fields of UNRWA mandate righteousness and legality as well as education.

Použitá literatúra a zdroje

Primárne zdroje:

[1] Annual Report of Education Department, 2010, Dostupné z WWW:

<http://unrwa.org/userfiles/20121016105811.pdf>

[2] Annual Report of the Director of the United Nations Relief and Works Agency for

Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records:

Fifteenth Session Supplement No.14 (A/4478), United Nations, New York,

1960, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/886668a541861089052565aa0051333c?OpenDocument>

[3] BADIL, Survey of Palestinian Refugees and Internally Displaced Persons (2008-

2009), Dostupné z WWW: [http://www.badil.org/en/documents/category/35-](http://www.badil.org/en/documents/category/35-publications?download=750%3Ach-2)

[publications?download=750%3Ach-2](http://www.badil.org/en/documents/category/35-publications?download=750%3Ach-2)

[4] Dohovor o postavení utečencov z roku 1951, Dostupné z WWW: [http://www.unhcr-](http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/pdf/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-utecencov-z-roku-1951-a-protokol-z-roku-1967.html)

[centraleurope.org/sk/pdf/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-](http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/pdf/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-utecencov-z-roku-1951-a-protokol-z-roku-1967.html)

[utecencov-z-roku-1951-a-protokol-z-roku-1967.html](http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/pdf/zdroje/dohovory/dohovor-o-pravnom-postaveni-utecencov-z-roku-1951-a-protokol-z-roku-1967.html)

[5] Financial Report and Audited Financial Statements for the Year ended 31 December

1985 and Report of the Board of Auditors, General Assembly Official Records:

Forty-First Session Supplement No.5C (A/41/5/Add.3), New York, 1986,

Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/b791e10>

[cb32a42b885256c000052d0fb?OpenDocument](http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/EC8DE7912121FCE5052565B1006B5152)

[6] Interim Report of the Director of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East ,General Assembly Official Records: Fifth Session, Supplement No. 19 (A/1451/Rev.1), New York, 1951, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/EC8DE7912121FCE5052565B1006B5152>

[7] Palestinian National Authority, Palestinian Central Bureau of Statistics, 2008, Dostupné z WWW:

http://82.213.38.42/Portals/_pcbs/PressRelease/FINAL%20COPY%20REFUGEE%20DAY%20Edit.pdf

[8] Report of UNSCOP (3 September 1947), Dostupné z WWW:

<http://domino.un.org/unispal.nsf/9a798adbf322aff38525617b006d88d7/07175de9fa2de563852568d3006e10f3?OpenDocument>

[9] Report of the Director of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Sixth Session Supplement No.16 (A/1905), Paris, 1951, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/8d26108af518ce7e052565a6006e8948?OpenDocument>

[10] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Twenty-Second Session Supplement No.13 (A/6713), United Nations, New York, 1967, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/2a43e4d>

[980f2c20685256a48004d0424?OpenDocument](http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/519871909fa2913885256a5700565639?OpenDocument)

[11] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Twenty-Fifth Session Supplement No.13 (A/8013), United Nations, New York, 1970, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/fd807e46661e3689852570d00069e918/519871909fa2913885256a5700565639?OpenDocument>

[12] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Thirty-First Session Supplement No.13 (A/31/13), United Nations, New York, 1976, Dostupné z WWW: [http://daccess-](http://daccess-ods.un.org/TMP/54416.4050370455.html)

[ods.un.org/TMP/54416.4050370455.html](http://daccess-ods.un.org/TMP/54416.4050370455.html)

[13] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Thirty-Fifth Session Supplement No.13 (A/35/13), United Nations, New York, 1980, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/fd807e46661e3689852570d00069e918/48f376b1c7e53e378525684d0069280a?OpenDocument>

[14] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Forty-First Session Supplement No.13 (A/41/13), United Nations, New York, 1986, Dostupné z WWW:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/fd807e46661e3689852570d00069e918/4ac47905487ad3648525687a0069338e?OpenDocument>

- [15] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Forty-Sixth Session Supplement No.13 (A/46/13), New York, 1991, Dostupné z WWW:
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/fd807e46661e3689852570d00069e918/d76f483557cc8af4852568870052df4c?OpenDocument>
- [16] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Fifty-First Session Supplement No.13 (A/51/13), New York, 1996, Dostupné z WWW:
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/fd807e46661e3689852570d00069e918/855ed03166ee806d852563d300510d02?OpenDocument>
- [17] Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, General Assembly Official Records: Fifty-Sixth Session Supplement No.13 (A/56/13), New York, 2001, Dostupné z WWW:
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/fd807e46661e3689852570d00069e918/397dfc9183ba849e85256aed0063f0c7?OpenDocument>
- [18] Special Report of the Director Concerning Other Claimants for Relief, General Assembly Official Records: Tenth Session Supplement No.15A (A/2976/Add.1), New York, 1955
- [19] The United Nations and Palestinian Refugees, 2007, Dostupné z WWW:
www.unrwa.org/userfiles/2010011791015.pdf
- [20] UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009, 24 September 2007, Dostupné

z WWW: www.unrwa.org/userfiles/od%20interimprogstrategy08-09.pdf

[21] UNRWA in Figures, 2005, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/uifjune05.pdf>

[22] UNRWA in Figures, 2010, Dostupné z WWW:

http://www.unrwa.org/userfiles/file/statistics/UNRWA_in_figuresJune_2010_English.pdf

[23] UNRWA in Figures, 2012, Dostupné z WWW:

<http://www.unrwa.org/userfiles/20120317152850.pdf>

[24] UNRWA. 1950-1990. Serving Palestinian Refugees, UNRWA Public Information Office, April 1990, Dostupné z WWW:

<http://repository.forcedmigration.org/pdf/?pid=fmo:3094>

Sekundárne zdroje

[1] **AKRAM, S.** (2002) Palestinian Refugees and Their Legal Status: Rights, Politics, and Implications for a Just Solution. *Journal of Palestine Studies*, Vol. 31, No. 3 (Spring 2002), pp. 36-51

[2] **BARD, M.**, The Palestinian refugees, Jewish Virtual Library, 3.4.2013, Dostupné z WWW: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/refugees.html>

[3] **BARTHOLOMEUSZ, L.** (2009) The Mandate of UNRWA at Sixty. *Refugee Survey Quarterly*, no. 2–3: 452–474.

[4] **BOCCO, R.** (2009) UNRWA and the Palestinian Refugees: A History within

- History. Refugee Survey Quarterly, no 2-3: 229-252.
- [5] **ČEJKA, Marek.** *Izrael a Palestina*, Praha: Barrister&Principal, 2010. 321 s.
- [6] **ČEJKA, Marek.** *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 1. vyd. Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002.
- [7] **DICKERSON, G.** (1974) Education for the Palestine Refugees: The UNRWA/UNESCO Programme, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 3, No. 3 (Spring, 1974), pp. 122-130
- [8] **FAJSTAVROVÁ, Pavla.** *Role UNRWA na Blízkem východě*. VŠE 2011. Dostupné na WWW: https://www.vse.cz/vskp/show_evskp.php?evskp_id=26215
- [9] **HUSSINI, J. and BOCCO, R.** (2009) The Status of the Palestinian Refugees in the Near East: The Right of Return and UNRWA in Perspective. *Refugee Survey Quarterly* 28, no. 2: 588-606.
- [10] **KAGAN, M.** (2010) Is there really a Protection Gap? UNRWA's Role vis-a-vis Palestinian Refugees. *Refugee Survey Quarterly*, no 2-3: 511-530.
- [11] **LINDSAY, James G.**: *Fixing UNRWA: Repairing the UN's Troubled System of Aid to Palestinian Refugees*. Washington D. C.: Washington Institute for Near East Policy, 2009 Dostupné z WWW: <http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/PolicyFocus91.pdf>
- [12] **MORRIS, Benny.** *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, 2004. 640s.
- [13] **MORRIS, Benny.** *Righteous Victims*, First Vintage Books Edition, 2001. 784s.
- [14] **PETERS, J, and GAL, O.** (2009) Israel, UNRWA, and the Palestinian Refugee Issue. *Refugee Survey Quarterly* 28, no. 2: 588-606.

- [15] **ProCon.org**, "Population Statistics," *ProCon.org*. Last modified September 17, 2010. <http://israelipalestinian.procon.org/view.resource.php?resourceID=000636>
- [16] **ROSEN, S.J.** (2012) *Kuwait Expels Thousands of Palestinians*. Middle East Quarterly, Volume XIX: Number 4, Fall 2012. Dostupné z WWW: <http://www.meforum.org/3391/kuwait-expels-palestinians>
- [17] **ROSENFELD, M.**(2010) *From Emergency Relief Assistance to Human Development and Back: UNRWA and the Palestinian Refugees, 1950-2009*. Refugee Survey Quarterly, no 2-3: 286-317.
- [18] **SHABANEH, G.**(2011) Education and Identity: The Role of UNRWA 's Education Programmes in the Reconstruction of Palestinian Nationalism. Journal of Refugee Studies, first published online March 7, 2012 doi: 10.1093/jrs/fer055
- [19] **SPIEGEL, B.** Jerusalem's Surprisingly Good Relations with UNRWA, The Middle East Quarterly, Volume XIX: Number 4, Fall 2012 Dostupné z WWW: <http://www.meforum.org/3380/israel-relations-unrwa>

Zoznam príloh

Mapa 1 Židovské osídlenie Palestíny v rokoch 1920-1948 a plán na rozdelenie OSN z roku 1947.

Mapa 2 Cesty úteku palestínskych utečencov v roku 1948

Mapa 3 Rozmiesnenie utečeneckých táborov UNRWA

Obr. 1 Populačná pyramída UNRWA registrovaných palestínskych utečencov

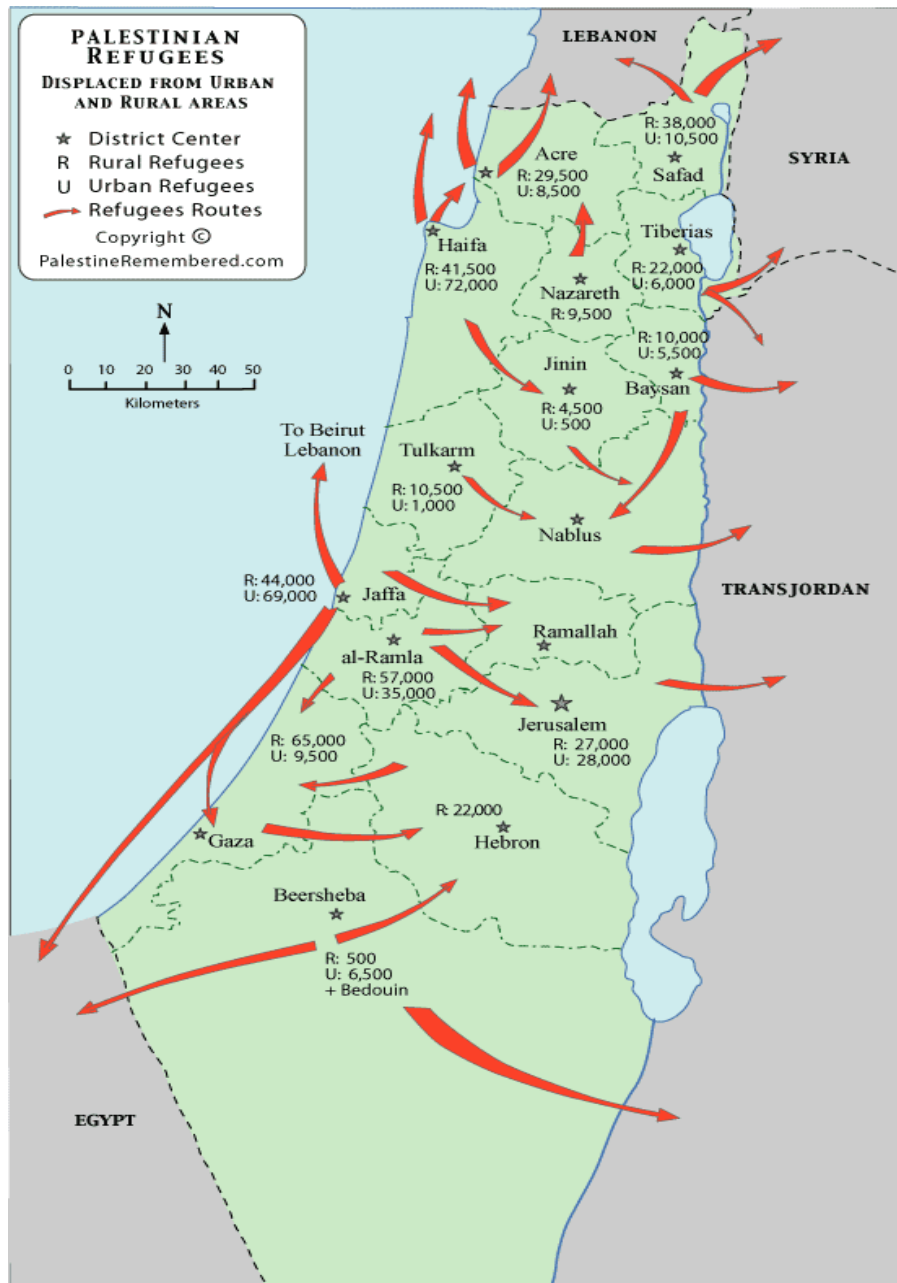
Obr. 2 Utečenecký tábor Dheisheh, Betlehem, Západný breh

Mapa 1 Židovské osídlenie Palestíny v rokoch 1920-1948 a plán na rozdelenie OSN z roku 1947.

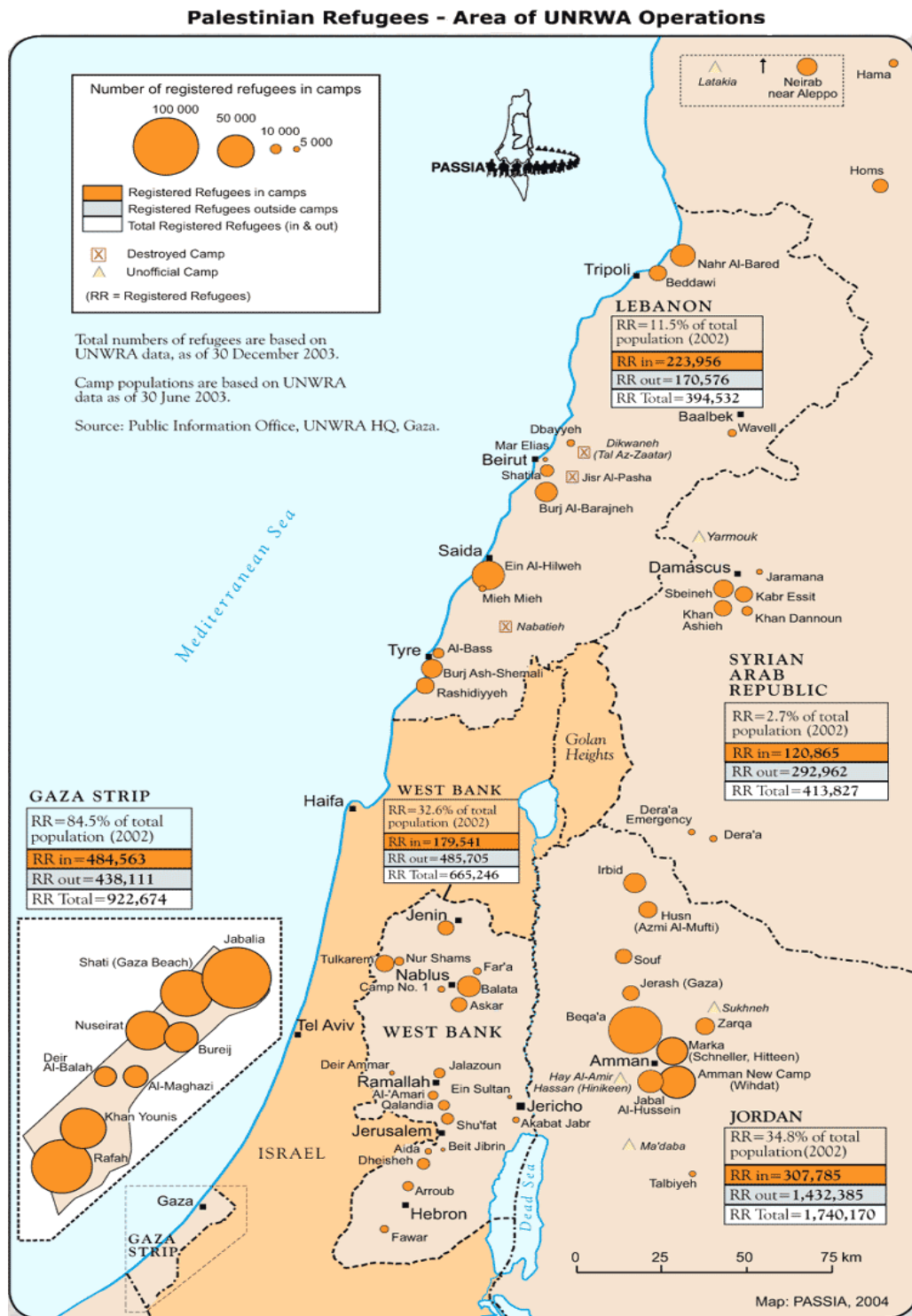
Zdroj: <http://hubofmiddleeastpolitics.blogspot.cz/2011/04/did-jews-have-right-to-claim-israel-as.html>

Mapa 2 Cesty úteku palestínskych utečencov v roku 1948

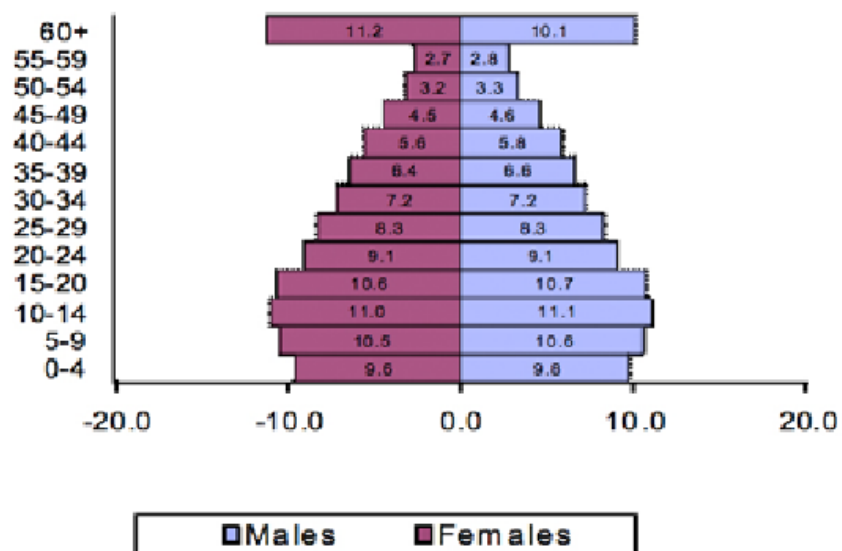
Zdroj: <http://www.palestineremembered.com/Acre/Maps/Story578.html>

Mapa 3 Rozmieszenie utečeneckých táborov UNRWA

Zdroj: http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/newpdf/UNWRA-Ref-camps2003.gif

Obr. 1 Populačná pyramída UNRWA registrovaných palestínskych utečencov

Zdroj: BADIL, Survey of Palestinian Refugees and Internally Displaced Persons (2008-2009)

Obr. 2 Utečenecký tábor Dheisheh, Betlehem, Západný breh

Zdroj: Archív autora

Projekt diplomovej práce

Úvod

UNRWA (Úrad OSN pre palestínskych utečencov na Blízkom Východe) vzniklo ako dočasná agentúra OSN, ktorej účelom bolo zmierniť utrpenie 800 000 utečencov, ktorí stratili svoje domovy počas Arabsko-Izraelskej vojny v roku 1948. Avšak v dôsledku nevyriešenia postavenia palestínskych utečencov sa jej mandát obnovuje každé 3 roky. Jej cieľom je poskytovanie vzdelania, zdravotnej starostlivosti, sociálnych služieb a núdzovej pomoci a mikroúverových pôžičiek utečencom žijúcim v Jordánsku, Libanone, Sýrii, Západnom brehu a Gaze.

Keďže riešenie situácie palestínskych utečencov je potrebné pre komplexnejšie riešenie arabsko-izraelského konfliktu, táto práca má za cieľ zamerať sa na organizáciu, ktorá rieši postavenie palestínskych utečencov v rôznych oblastiach Blízkeho Východu. Napriek tomu, že je to dielči problém (popri štatúte Jeruzaléma, či osídľovaní) rozhodla som sa venovať UNRWA, organizácií OSN, ktorá sa riešeniu danej situácie venuje.

Výskumná otázka

Cieľom danej práce je odpovedať na otázku, či je UNRWA úspešná pri riešení situácie palestínskych utečencov. Či sa od jej ustanovovania v regióne podarilo predísť konfliktom a či sa zlepšila situácia palestínskych utečencov.

Autorka stavia 2 základné hypotézy:

Hypotéza 1: UNRWA nepomáha stabilizácii regiónu.

Hypotéza 2: UNRWA výraznejšie nezlepšila postavenie palestínskych utečencov.

Definícia pojmov

Prvotne budú v práci definované kľúčové pojmy a ich vývoj. Najprv bude definovaný termín “palestínsky utečenec”, ktorý je kľúčovým pre danú prácu. Rovnako bude načrtnutý aj historický vývoj statusu palestínskeho utečenca. Následne sa práca bude venovať UNRWA a jej mandátu, ktorý sa v priebehu rokov menil a dopĺňal. V danej štúdií sa budem zameriavať na dáta, ktorú sú z roku 2011 alebo staršie, z dôvodu prepuknutia Arabskej jari, ktorej dopady (najmä v Sýrii) by mohli skresľovať výsledky štúdie.

Mandát UNRWA nie je ukotvený v jednej zmluve, keďže je vytváraný rezolúciami Valného zhromaždenia OSN ako aj Sekretariátom OSN. Pre získanie daných informácií posluži práca Lanca Bartholomeusza “The mandate of UNRWA at Sixty”, ktorá vymedzuje mandát UNRWA k roku 2010 a Peter Hansen a “The Evolution of UNRWA’s Mandate to the Palestine Refugees”. Práca sa následne bude venovať postaveniu palestínskych utečencov v 5 oblastiach - Jordánsko, Libanon, Sýria, Západný breh a Gaza. Týchto päť oblastí bude vyhodnocovaných na základe množstva utečencov v danom regióne a výkonu v oblasti vzdelania (gramotnosť) a zdravotnej starostlivosti (úmrtnosť). Tieto údaje budú porovnávané graficky od roku 1948, ktoré sú voľne dostupné napr. z výskumného centra pre Palestínske obydlie a práva utečencov BADIL (<http://www.badil.org/en/documents>). Do úvahy však bude braná aj zmena svetového úrovně vzdelania a zdravotnej starostlivosti počas 20.storočia.

Keďže práca sa bude zaoberať 5 rôznymi geografickými oblasťami a 3 rôznymi hodnotiacimi prvkami, ktoré budú porovnávané v priebehu fungovania UNRWA, bude sa jednať o kvalitatívnu viacprípadoú štúdiu s využitím komparatívnej metódy.

Premenné

Za nezávislú premennú si stanovím situáciu palestínskeho obyvateľstva (arabského obyvateľstva Palestíny) v roku 1948. Tento stav bude definovaný na základe 3 prvkov –

počet, vzdelanie a zdravotná starostlivosť. Vzdelanie bude hodnotené mierou gramotnosti obyvateľstva a zdravotná starostlivosť úmrtnosťou..

Závislou premennou bude zmena pôvodných hodnôt v priebehu 60 rokov a na základe grafického vyobrazenia bude možné vyhodnotiť zmeny. Rovnako budú zohľadnené svetové trendy.

Operacionalizácia

Cieľom práce je odpovedať na otázku ako UNRWA plní úlohu, ktorou bola poverená. Pre získanie kvalifikovaných záverov bude hodnotená v 3 oblastiach, a to na základe štatistických informácií, na základe ktorých bude vyhodnotených plnenie mandátu v rôznych oblastiach Blízkeho východu, pre ktoré je stanovená daná agentúra. Po vyhodnotení tejto časti práce bude nasledovať prepojenie s časovou osou arabsko-izraelského konfliktu. Cieľom je na základe zmien v dátach určiť, či situácia palestínskych utečencov mohla viesť k eskalácii konfliktu v oblasti Blízkeho východu.

Metodológia

Pre získanie kvalifikovaných záverov bude využitá komparatívna metóda, ktorej cieľom bude porovnanie 3 skupín dát o palestínskych utečencoch v 5 rôznych geografických oblastiach v priebehu trvania arabsko-izraelského konfliktu. Na základe daných informácií budeme môcť porovnať zmeny, ktoré boli UNRWA dosiahnuté pre pomoc palestínskym utečencom. Či sa vďaka UNRWA ich situácia zlepšila (či sa ich počet zmenšil, vzdelanie zvýšilo a úmrtnosť znížila) a či sa darí stabilizovať situáciu v regióne.

Obsah

1. Úvod
2. Kto je palestínsky utečenec?
 1. Historický vývoj
 2. Definícia
3. UNRWA
 1. Historický vývoj
 2. Mandát UNRWA
4. Utečenci – registrácia a počet
5. Vzdelávacie programy UNRWA
 1. Programy
 2. Zmeny gramotnosti
6. Zdravotná starostlivosť UNRWA
 1. Programy
 2. Zmeny úmrtnosti
7. Vyhodnotenie dát
8. Záver

Predbežný zoznam literatúry

AL-HUSSEINI, J. (2000) ‘UNRWA and the Palestinian Nation-Building Process’.
Journal of Palestine Studies 29(2): 50–65.

BARTHOLOMEUSZ, L.(2010) “UNRWA at Sixty” Refugee Survey Quarterly, Vol.
28, Nos 2 & 3, p.252-274.

BESSION, Y (1997) “UNRWA and Its Role in Lebanon” Journal of Refugee Studies
Vol 10. No. 3, p.335-348.

BOCCO, R. (2010) “UNRWA and the Palestinian Refugees: A History Within History”
Refugee Survey Quarterly, Vol. 28, Nos 2 & 3, p.229-252.

BRYNEN, R. (1997) "Imagining a Solution: Final Status Arrangements and Palestinian Refugees in Lebanon" *Journal of Palestine Studies*, Vol. 26, No. 2 (Winter, 1997), pp. 42-58.

BUEHRIG, E. H. (1971) *The UN and the Palestinian Refugees: A Study in Nonterritorial Administration*. Bloomington: Indiana University Press.

FORSYTHE, D. (1971) "Further on the United Nations Relief and Works Agency: Refugees from Objectivity: Comment" *International Organization*, Vol. 25, No. 4 (Autumn, 1971), pp. 950-952

HILL, G.H. (1983) "The Palestinian Population of the Middle East" *Population and Development Review*, Vol. 9, No. 2, pp. 293-316.

HUSSEINI, J.A.; BOCCO, R. (2010) "The Status of the Palestinian Refugees in the Near East : The Right of Return and UNRWA." *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 28, Nos 2 & 3, p.260-285.

KAGAN, M. (2010) "Is there really a Protection Gap? UNRWA's Role vis-a-vis Palestinian Refugees" *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 28, Nos 2 & 3. p.511-530.

KHALIDI, M. A. (2001) "Palestinian refugees in Lebanon 2001" *Report of the Institute for Palestine Studies*

KHOURI, R.G. (2010) "Sixty Years of UNRWA: From Service Provision to Refugee Protection" *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 28, Nos 2 & 3, p.438-451.

MCCANN, P.(2009) "The Role of UNRWA and the Palestine Refugees" *Palestine-Israel Journal*, Vol 15 No. 4 & Vol 16 No. 1. Dostupné z: <http://www.pij.org/details.php?id=1225>

MUSHIN, Y. (1979) "The Potential Impact of Palestinian Education on a Palestinian State" *Journal of Palestine Studies*, Vol. 8, No. 4, p.70-93.

PETERS, J; GAL, O. (2010) "Israel, UNRWA, and the Palestinian Refugee Issue" *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 28, Nos 2 & 3, p.588-608.

ROSENFELD, M. (2010) "From Emergency Relief Assistance to Human Development and Back: UNRWA and the Palestinian Refugees, 1950–2009" *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 28, Nos 2 & 3, p.286-317.

SHABANEH, G. (2012) "Education and Identity: The Role of UNRWA's Education Programmes in the Reconstruction of Palestinian Nationalism." *Journal of Refugee Studies*, p.1-23.

UNRWA's Interim Programme Strategy 2008-2009

UNRWA-Lebanon, 'The Latest Development in the Living Conditions of Palestine Refugees in Lebanon', Conference on the Palestinian Refugee Issue, Al Quds University, Jerusalem, 25 November 2006.

UNRWA: Refugees: Who Is a Palestine Refugee?, Dostupné z:
<http://www.un.org/unrwa/refugees/whois.html>

UNRWA: Statistics: UNRWA statistical profiles, Dostupné z:
<http://www.un.org/unrwa/publications/index.html>

VIORST, M. (1989) UNRWA and Peace in the Middle East. Washington, DC: The Middle East Institute.

Internetové zdroje:

Oficiálne stránky UNRWA - <http://www.unrwa.org/index.php>

Výskumné centrum pre Palestínske obydlie a práva utečencov -
<http://www.badil.org/index.php>

Inštitút pre palestínske štúdie - <http://www.palestine-studies.org/>

Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs: Refugees -
www.passia.org